

Aktuelt for kriminalomsorgen

NR. 3 2006

Ravneberget fengsel

LEDER

Tanker i en budsjetttid!

Regjeringen har nå lagt frem sitt budsjettforslag for 2007. Kriminalomsorgen får enda bedre muligheter til å løse sine oppgaver på vegne av samfunnet. Mange etater – i og utenfor justissektoen – leter seg skuffet frem til at det heller ikke i år er funnet midler til alle de gode forslagene man har spilt oppover i systemet. Det er et stort engasjement i de fleste etater, og et ønske om å kunne ytre bedre service overfor brukerne. På alle samfunnsområder er det oppgaver som kunne ha vært løst enda bedre hvis påplussningene på budsjettet hadde kommet. Likevel er det andre ting som måtte prioriteres foran. Det legges utrolig mye arbeid i hvilke goder som kunne oppnås med friske budsjettmidler. Det er et tankekors at man tilsynelatende legger mindre energi i hva man kunne gjøre enda bedre innenfor de eksisterende budsjetttrammer.

Kriminalomsorgen beskrives denne gangen som en budsjettvinner, selv om også vi har på lager enda flere gode forslag som det ikke var plass til på budsjettet. Når vi har

greid å få gjennomslag for en styrking av rammene, mener jeg det er fordi vi også har arbeidet målbevisst med å utnytte våre ressurser best mulig. Vi har fått aksept for at det ikke er stort mer saft å presse ut av denne sitronen. Det har vært en krevende prosess. Noen vil beskrive det i positive vendinger som en ønsket effektivisering. Andre er bekymret for hvor mye mer de ansatte kan greie å påta seg. Som arbeidsgivere har vi et stort ansvar for et godt arbeidsmiljø, og vi skal derfor sette oss grundig inn i de meldingene vi i løpet av høsten får fra Arbeidstilsynet etter den gjennomgangen de har hatt i fire av regionene.

I kriminalomsorgen vet vi at vi ikke greier jobben alene – vi er avhengige av et godt samspill med våre samarbeidspartnere i andre deler av det offentlige. Gledelig er det derfor å se at også andre departementer har sørget for påplussning av budsjettene til tiltak som kommer innsatte og domfelte til gode. Utvider vi perspektivet enda mer, vet vi at tiltak som gjelder oppvekstvilkår, helsevesen eller andre departementers ansvar i sin alminnelighet, også betyr noe for kriminalitetsutviklingen. Allerede for omkring hundre år siden ble noe av den samme tanken uttrykt av Belgias store kriminalist på sin tid, Adolphe Prins: "De forebyggende sociale lover er meget virkningsfullere i kampen mot forbrytelsen enn de beste repressive lover." I budsjettkampen må vi ikke stirre oss blinde på egen sektor, men se på helheten i hvordan samfunnet styres.

Nå skal budsjettforslaget behandles i Stortinget. Slik den politiske situasjonen er i dag, er det neppe store justeringer i vente før budsjettet vedtas. Og da er det bare å brette opp ermene!

Kristin Bjørn Dinesen

Statsbudsjettet for 2007

Bevilgningen under kap. 430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning er foreslått til om lag 2 271 mill. kroner. Dette er en økning på 8,6 % i forhold til saldert budsjett for 2006. I tillegg til tekniske endringer skyldes økningen helårsvirkning av opprettelse av nye fengselsplasser, økt bemanning ved friomsorgskontorene i 2006, forslag til opprettelse av ytterligere 68 fengselsplasser i 2007 og en styrking av innsatsen for innsatte med rusmiddelproblemer. De 68 nye plassene i 2007 vil bli etablert i Fauske og ved Ullersmo, Bruvoll, Vik, Ravneberget og Hof fengsler.

Bevilgningen under kap. 432 Kriminalomsorgens utdannings-senter er foreslått til om lag 152 mill. kroner. Dette er en økning på 38,7 % sammenliknet med saldert budsjett for 2006. Årsaken til dette er først og fremst helårsvirkning av at aspirantopptaket ved KRUS ble økt med 2 klasser fra våren 2006 og ytterligere to klasser fra høsten 2006. Videre foreslås det inntak av to ekstraordinære klasser i forbindelse med bygging av Halden fengsel høsten 2007. Forslaget innebærer at det vil bli tatt inn til sammen 8 klasser eller om lag 200 aspiranter i 2007, det vil si uendret nivå i forhold til 2006. Regjeringen vil vurdere eventuelle ytterligere behov i den ordinære budsjettprosessen.

Økt kapasitet for straffegjennomføring

Den største utfordringen i straffesaksjeden er å avvikle køen for straffegjennomføring. Fra 31.12.2004 til 31.12.2005 økte køen for ubetinget fengselsstraff fra 2 176 til 2 483 dommer. I løpet av første halvår 2006 økte køen ytterligere til 2 791 dommer. Medio september 2006 var det om lag 2 500 dommer i kø for ubetinget fengselsstraff.

Regjeringen har derfor prioritert å utvide fengselskapasiteten. Det er allerede besluttet å opprette nærmere 250 nye fengselsplasser i 2006. Arbeidet med Halden fengsel fortsetter som planlagt med etablering av 251 plasser fra 2009. Regjeringen foreslår for 2007 å opprette ytterligere 68 fengselsplasser som innebærer åpning av til sammen 316 nye fengselsplasser i 2006-2007.

Videre er det over Fornings- og administrasjonsdepartementets budsjett foreslått midler til bygging av Halden fengsel som etter planen vil ha 251 plasser når fengselet står klar til bruk i 2009.

Kapasitetsutvidelsene er en del av regjeringens oppfølging av planen "Rask reaksjon - Tiltak mot soningskø og for bedre innhold i soningen" som ble lagt frem 15. mai 2006. Målsettingen er å avvikle køen innen 2009. Forslagene inneholder både forslag til kapasitetsutvidelser

Regjeringens forslag til budsjett for 2007 ble lagt frem for Stortinget 6. oktober 2006. I budsjettforslaget legges det opp til en bevilgning på om lag 2 423 mill. kroner til kriminalomsorgen. Dette er en økning på 10,1 % i forhold til saldert budsjett for 2006.

og forslag som krever lovendringer. Regjeringen tar sikte på å fremme forslag til lovendringer tidlig i 2007. Samtidig med at tiltak velges, vil det også bli etablert en nedtrappingsplan for midlertidige tiltak som fremskutt løslatelse og dublering av celler.

Kvalitet under varetekt og straffegjennomføring
Individet står sentralt i regjeringens politikk for straffegjennomføring. Den innsatte skal sikres tilfredsstillende forhold, og negative virkninger av isolasjon skal avhjelpes. Innenfor rammen av straffegjennomføringen har innsatte og domfelte samme rett til tjenester og tilbud som befolkningen for øvrig.

For å bedre innholdet i straffegjennomføringen, er bevilgningene til tilbud for domfelte/innsatte under Kunnskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Kultur- og kirkedepartementet økt i 2006. I statsbudsjettet for 2007 foreslås bevilgningene til opplæring, bibliotekjenester, prestetjenester og helsetjenester for innsatte styrket ytterligere. Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2007 innebærer en økning i bevilgningene til disse tjenestene på over 55 mill. kroner i forhold til saldert budsjett for 2006.

Om lag 60 % av de innsatte i fengslene har et rusmiddelproblem før innsettelse. I statsbudsjettet for 2007 er det som en del av den kommende opptrappingsplanen på rusfeltet, avsatt 5 mill. kroner til tiltak for innsatte med rusmiddelproblemer. Det tas sikte på at det skal etableres rusmestringsenheter i noen fengsler i 2007. Enhetene vil gi innsatte bedre mulighet for behandling og rehabilitering inne i fengselet. For å styrke den tverrfaglige rehabiliteringen, bør det være personalet med både helsefaglig, sosialfaglig og fengselsfaglig kompetanse.

Regjeringen har i Soria-Moria erklæringen varslet at den i løpet av stortingsperioden vil innføre en tilbakeføringsgaranti. Det er sentralt å utnytte løslatelsesfasen for at den enkelte innsatte kan etablere en tilværelse uten kriminalitet. Det å ha et sted å bo, arbeid, utdanning eller rehabiliteringstilbud ved løslatelse, er da viktig. Regjeringen vil utrede tilbakeføringsgarantiens tilbud og forpliktelser i løslatelsesfasen. I St.prp. nr. 1 (2006-2007) Justis- og politidepartementet varsles det at dette vil inngå som et viktig element i en stortingsmelding om kriminalomsorgen som det tas sikte på å fremme i 2008. [O](#)

ØKT kapasitet for straffegjennomføring	
Gjennomført og under arbeid	Antall
Bruvoll fengsel	60 plasser
Björgvin fengsel	90 plasser
Ravneberget fengse	16 plasser - åpnet
Bergen overgangsbolig	16 plasser
Drammen fengsel	14 plasser - åpne
Oslo fengsel	17 plasser - åpnet
Ilseeng fengsel	6 plasser
Bredtveit fengsel	5 plasser
Åna fengsel	24 plasser - 16 åpnet, resten i 2. halvår
Totalt	248 plasser

ØKT kapasitet for straffegjennomføring	
Forslag nye plasser i 2007	Antall
Ullersmo fengsel	10 lukkede plasser
Vik fengsel	14 lukkede plasser
Ravneberget fengsel	15 åpne plasser
Hof fengsel	4 netto nye plasser
Fauske	15 åpne plasser
Bruvoll fengsel	10 åpne plasser
Totalt	68 plasser

En start på et bedre liv

Ravneberget fengsel – et sted med muligheter

Tekst og foto; Grethe R. Fodstad, KSF

- Dette er en svært viktig dag, sa justisminister Knut Storberget da han åpnet Ravneberget fengsel for kvinner 29. juni. Han understreket at han var opptatt av at fengselsoppholdet skal få et positivt innhold og at her ved Ravneberget ligger de ytre rammevilkårene veldig godt til rette for at dette kan bli veldig bra fengsel. Dette var for første gang på flere år en utvidelse av fengselskapasiteten som ikke kom i form av en utvidelse innen et eksisterende fengsel eller som erstatning for et nedlagt fengsel, men et helt nytt ett.

Ordfører i Sarpsborg kommune var glad for at bygningene ved Ravneberget fort som tidligere ble brukt av Hjemmevernet, igjen kan benyttes til samfunnsnyttige formål og at det praktfulle friområdet rundt det gamle fortet er frigitt til bruk for almenheten. Sarpsborg kommune ervervet Ravneberget fort av Forsvarsbygg/Skifte eiendom tidligere i år og leier ut bygningene til kriminalomsorgen.

Fungerende ekspedisjonssjef Andreas Skulberg påpekte hvor mye bedre de ytre rammene er her enn de trange forholdene kvinnene tidligere sonet under i Fredrikstad fengsel. Fredrikstad fengsel hadde plass til 16 kvinner, men alt på den offisielle åpningsdagen av Ravneberget, satt det 20 kvinner i Ravneberget fengsel uten at det på noen

måte virket trangt, tvert i mot. Det var hovedhuset med flersengsrom som var klargjort og tatt i bruk da. Flere mindre hus kunne etter hvert tas i bruk etter at et gjerde ble satt opp rundt eiendommen til høsten, men da måtte det også til en viss økning i bemanningen. Forøvrig var det flotte kurs-, monterings- og undervisningsrom her.

Direktør Ellinor Houm, Kriminalomsorgen region øst roste fengselsleder Leif Skaug som utålmodig, kreativ og kunnskapsrik. Han har de siste ni årene utviklet Fredrikstad fengsel – som før det var mannsfengsel – til en faglig god anstalt for kvinner, i sikkerhet et sted mellom de andre to rene kvinnefengslene Bredtveit og Sandefjord.

Fengselsleder Leif Skaug, nå ved Ravneberget fengsel, så med stor glede frem til å utvikle potensialet som lå i eiendommen på Ravneberget til et åpent og godt rehabiliterende fengsel for kvinner. At eiendommen har store utviklingsmuligheter var lett å se under omvisningen, og det ble bekreftet i utkast til statsbudsjett for 2007 at

De ansatte gjorde en god innsats med klargjøring og pynting av fengselet til åpningen

her satser man på ytterligere 15 åpne plasser.

Kvinnene som sonet på Ravneberget hadde deltatt ivrig og stolt i forberedelsene til åpningshøytidligheten og var selvsagte gjester på mottakelsen og var ellers ute og nøt det varme fine sommerværet. De sa at det var fint å komme hit, de åpne vennlige omgivelsene og tonen ved fengselet gjorde godt. Og en del så ut til å ha vært ganske slitne før de kom, men trivdes tydelig med tillit i en rent åpen anstalt med et praktfullt uteområde. ○

Ravneberget fengsel har god plass ute

Fengselsleder Leif Skaug, statsråd Knut Storberget, fungerende ekspedisjonssjef Andreas Skulberg og ordfører Jan Engsmyr i Sarpsborg kommune

Soningskøene på vei ned

Av ass.direktør Jan-Erik Sandlie, Region øst, pt Soningskø-prosjektet i Justisdepartementet

I mai i år ble det sendt et dokument på høring: "Rask reaksjon – tiltak mot soningskø og for bedre innhold i soningen". Mange har gitt viktige faglige tilbakemeldinger på de tiltakene som der ble presentert som aktuelle for å fjerne soningskøen. Justisdepartementet arbeider nå med å lage en Ot. prp. der aktuelle lovendringer vil bli foreslått. Samtidig som dette arbeidet pågår, har Kriminalomsorgens sentrale forvaltning arbeidet med ulike tiltak for å redusere soningskøene.

Soningskøen for ubetinget fengselsstraff har etter juni vist en gradvis nedgang, noe som kan tyde på at de tiltakene som er blitt iverksatt i år, begynner å vise en effekt.

Hvor mange er det som venter på soning:

	28.04.06	30.06.06	30.09.06
Kø ubetinget fengselsstraff	2737	2791	2514
Nye dommer	755	665	766
Soningsutsettelse	563	486	419
Etterlyst	453	472	518
TOTALT	4508	4414	4217
Kø bøtesoning	2580	2665	2606
Nye saker	336	482	624
Soningsutsettelse	68	63	45
Etterlyst	266	329	374
TOTALT	3250	3539	3649
Kø samfunnsstraff	252	306	287
Nye dommer	366	412	337
Soningsutsettelse	5	9	9
Etterlyst		2	2
TOTALT	623	729	635

I tiltaksdokumentet "Rask reaksjon" presenterer vi en prognose for soningskøutviklingen fremover. I kø-prosjektet har vi basert arbeidet vårt med tiltak ut ifra den "gjennomsnittsprognosen" som der ble utviklet. Soningskøutviklingen har vist seg å være relativt godt i tråd med denne prognosen, se tabell.

Åpning av nye plasser

Det viktigste kiltaket er etableringen av nye plasser. I år skal det etableres ca 250 nye fengselsplasser.

Mandag 2. oktober åpnet som kjent Bjørgvin fengsel i Hordaland. Måneden etter åpner et nytt midlertidig fengsel i Nord-Odal, Bruvoll fengsel. Disse to fengslene, med til sammen 150 nye plasser med lavere sikkerhet, er

opprettet utelukkende for å redusere soningskøen fremover.

Fremskutt løslatelse

KSF sendte i slutten av august ut et brev der det ble varslet en mulig utvidelse av ordningen med fremskutt løslatelse fra 1. oktober 2006. Det ble senere bestemt at det ikke skulle gjennomføres en utvidelse av ordningen med fremskutt løslatelse fra denne dato. Det er derfor de gjeldende regler for fremskutt løslatelse, gitt i rundskriv KSF 5/2004 som fortsatt skal gjelde. Det må bare beklages hvis den signaliserte endringen har skapt et stort merarbeid for enkelte enheter.

Overføring av utlendinger

KSF har sammen med regionene i uke 40 igangsatt et prosjekt vedrørende utenlandske innsatte med utvisningsvedtak. Formålet med prosjektet er å effektivisere arbeidet med overføring av utenlandske innsatte til fortsatt soning i hjemlandet innenfor rammen av gjeldende regelverk. Dette gjelder særlig bruken av tvangsmessig overføring i medhold av tilleggsprotokollen til den europeiske overføringskonvensjonen, med sikte på en kapasitetsmessig gevinst i form av frigjorte soningsplasser. Prosjektet ledes av rådgiver Maren Vaagan i KSF.

Økt bruk av straffegjennomføringsloven §§ 12 og 16
Kriminalomsorgens sentrale forvaltning vil i oktober etablere et prosjekt for å se på mulighetene for å øke bruken av straffegjennomføringsloven § 16 også uten lovendring. Det er også aktuelt å se på hvordan vi kan øke bruken av § 12.

Overføring av dommer mellom regionene
Det er i praksis i liten grad sammenheng

Utredning om storfengsler

Av underdirektør Torgeir Heimli, KSF

Etter avtale med Finansdepartementet har Justisdepartementet gjennomført en utredning om storfengsler. Utredningen er ikke knyttet til konkrete utbyggingsprosjekter, men er en generell vurdering av de økonomiske og kriminalomsorgsfaglige konsekvensene av fengsler med en betydelig høyere kapasitet enn det dagens fengsler i Norge har.

Mandatet for utredningen kan oppsummeres slik:

Finn det optimale forholdet mellom byggnings-, forvaltnings-, drifts-, og vedlikeholdsø-

konomisk størrelse og kriminalomsorgsfaglige hensyn.

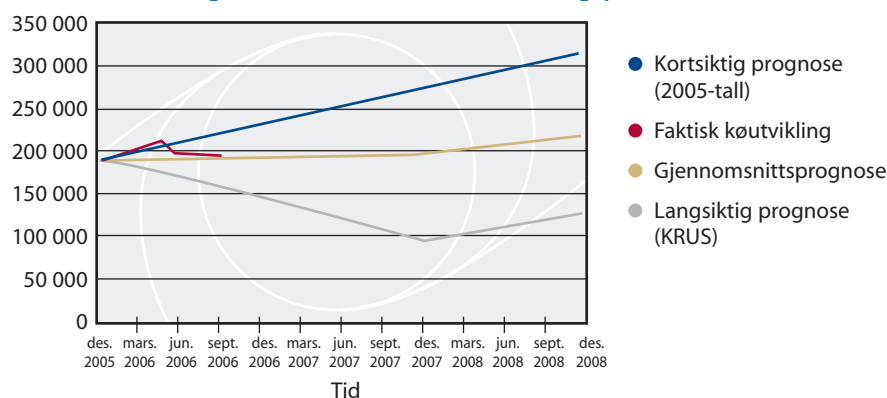
Utredningen har vært gjennomført av konsulentfirmaet HolteProsjekt Consulting AS i samarbeid med ECON Analyse AS og kan sammenfattes slik:

Konsulenten mener de fleste norske fengsler i dag er for små. Dette understøttes også av erfaringer fra flere andre land. Større fengsler gir grunnlag for et mer differensiert og individuelt tilpasset tilbud om arbeid, utdanning og fritidsaktiviteter for de innsatte, bedre fagmiljø og øvrige arbeidsforhold for de ansatte og trolig også lavere kostnader for samfunnet.

Et fengsel bør ha "en viss størrelse" for å kunne tilby differensiert og individuelt tilpasset utdanning, arbeid og fritidsaktiviteter. Størrelse er også viktig for å kunne ha en hensiktsmessig turnus for de ansatte, for å kunne håndtere ansattes sykdom, permisjoner og etterutdanning, og for å kunne gi de ansatte utviklingsmuligheter innen arbeidsplassen.

Det er ulike oppfatninger av hva "en viss størrelse" er, fra 100 til 800 plasser eller flere. Det store flertallet av eksisterende, norske fengsler er under denne grensen. Rapporten nevner at fengsler med mindre enn 50 plas-

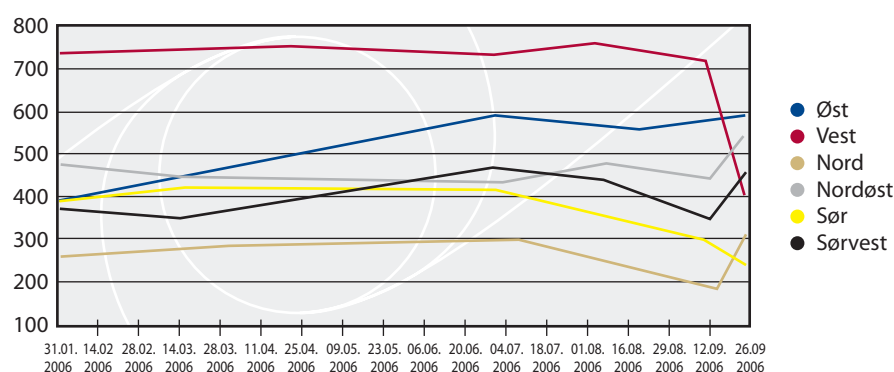
Prognoser for utvikling av soningskø [94% belegg], faktisk utvikling så langt i 2006 og antatt effekt av tiltak i køavviklingsperioden

mellom soningskapasiteten i kriminalomsorgens regioner og den mengde staff som utmåles av domstolene innenfor regionenes geografiske grenser. De siste årene har situasjonen vært at Region øst og Region vest

"mottar mer straff enn de kan fullbyrde", mens de øvrige regioner i større eller mindre grad må "importere" dommer. Dette er en situasjon som vil fortsette i tiden fremover.

Regional fordeling av soningskø 2006

ser kan synes uhensiktsmessige (gjelder 24 av 47 fengsler)

Mangelen på klare krav og normer til driften gjør at det ikke uten videre er mulig å utlede presist hvilken kapasitet som er ideell i et norsk fengsel. Det er likevel mulig å oppstille en rekke generelle virkninger av henholdsvis store og små fengsler.

Inntil de relevante myndighetene har fastsatt nærmere krav på disse områdene, kan ideell størrelse vanskelig fastsettes presist. Det vises til at det i liten grad er utarbeidet slike krav i de landene som er besøkt

(Nederland, Skottland, Sverige og Danmark)

Utredningen foreslår elementer i en prosess for å utarbeide slike krav, som blant annet kan gi et tydeligere skille mellom hva som bør regnes som store og små fengsler.

Utredningen viser også at i et perspektiv på 60 år, som er normal levetid for et nytt bygg, er det de totale driftsutgiftene som utgjør den største andelen (80 % er lønnsutgifter). Byggkostnadene utgjør en mindre andel. Det er derfor viktig ved planlegging av nye bygg å finne fram til konsepter/organisering som kan tilfredsstille de krimi-

Det er helt sentralt hvis soningskøen skal avvikles, at dommene i kø faktisk er sendt til de enheter som har egnet fullbyrdeskapasitet. I praksis har vi hatt en situasjon der køen ikke har vært hensiktsmessig fordelt. Regionene har den siste tiden nedlagt et betydelig arbeid på dette området, og det er foretatt en stor omfordeling av dommene. Kurven som viser utviklingen i kø i de enkelte regioner viser dette, se tabell.

Utarbeidelse av lovproposisjon

Mange av de tiltakene som nå er besluttet igangsatt, er av midlertidig karakter. Disse vil hjelpe oss med å få fjernet soningskøene, men det vil kunne skape nye utfordringer for oss dersom de avvikles når soningskøene er fjernet uten at nye tiltak settes i verk. Det er viktig at de midlertidige tiltak avløses av varige og faglig gode tiltak som også vil motvirke soningskø. Den samlede plan for køavvikling som ble sendt på høring, inneholdt derfor en rekke forslag til lovendringer.

Justisdepartementet er i gang med å bearbeide disse lovforslagene, og en egen lovproposisjon er under utarbeidelse. Aktuelle lovendringer som vil bli vurdert, er blant annet utvidelse av ordningen med promilleprogram, endringer i reglene for samfunnsstraff og innføring av elektronisk kontroll.

Eget prosjekt i KSF

Det er for øvrig etablert et prosjekt i KSF som skal følge opp det daglige arbeid med soningskø. Prosjektet vil fremover holde leserne av Aktuelt for kriminalomsorgen orientert om utviklingen. ○

nalomsorgsfaglige krav og som samtidig har de laveste totale driftskostnadene.

Justisdepartementet vil vurdere forslagene og synspunktene i utredningen. En videre fengselsutbygging i Norge må ta hensyn til nærhetsprinsippet, det vil si at domfelte fortrinnsvis skal gjennomføre straffen i nærheten av hjemstedet. Ulike distriktpolitiske hensyn vil også kunne ha større betydning enn det som framkommer i utredningen. Disse momentene vil trekke i retning av mindre fengsler. ○

Prosjektet "Nytt etatssystem i k

Nå er arbeidet som skal gi kriminalomsorgen bedre teknologisk støtte i st

Av prosjektleder
Gunnar Floeng (seniorrådgiver i Steria AS)

Ledere og ansatte i store, komplekse virksomheter mener nesten alltid at teknologien de anvender er et hinder for måloppnåelse og optimal ressursbruk. Planer for å skifte ut it-systemene har gjerne eksistert i flere år. Min arbeidserfaring innenfor it, organisasjonsutvikling og prosjektledelse har lært meg at et utgangspunkt som dette er regelen og ikke unntaket.

Basert på iakttagelser de tre månedene mitt engasjement i KSF hittil har vart, opplever jeg situasjonen på teknologiområdet i kriminalomsorgen som "normal". Prosjektet Nytt etatssystem i kriminalomsorgen (NEK) er nå endelig i gang, og utvides betydelig i disse dager.

Ikke flere forprosjekter I slutten av juni startet fasen

"Prosjektetablering". På et etatsledermøte 24. august ble planer for neste fase og forslag til organisering og bemanning lagt fram. Beslutning om etablering av en ny og bredt sammensatt styringsgruppe ble fattet. Denne gruppen består av direktørene for de seks regionene, KRUS og KITT – samt representanter for NFF, KY og departementets Plan- og administrasjonsavdeling. Kristin Bølgen Bronebakk leder styringsgruppen.

Forberedelser til det vi nå starter har pågått over relativt lang tid. Et konkret og viktig resultat vi bygger på er et strategisk valg mellom to hovedalternativer: Kjøpe eller bygge? Vi skal kjøpe, og det vi skal kjøpe kalles gjerne et "standardsystem".

Strategien gir muligheter

Prosjektmandatet sier derfor at et standard-system skal kjøpes. Dette innebærer at prosjektet skal "ut i verden" og finne fram til en løsning som brukes i andre land – og som tilfredsstiller våre behov.

En slik strategi gir lavere risiko enn et prosjektløp basert på utvikling fra bunnen av. En bygge-selv-tilnærming ville stilt krav til bredere arbeidsinnsats og spesialistkompetanse i prosjektet.

Kravspesifikasjoner, anbudsprosess og effektivisering

I oktober starter prosjektfasen "Krav og anskaffelse". Et godt resultat her er avgjørende for det som må skje senere, fram mot realisering av de nye systemløsningene.

Å kjøpe et kriminalomsorgssystem fra en utenlandsk leverandør må skje med utgangspunkt i en tydelig beskrivelse av de egenskaper som er viktige for virksomheten. Vi skal spesifisere våre krav til funksjonalitet i systemet og til framtidig service, vedlikehold og videreutvikling.

En innkjøpt systemløsning vil påvirke arbeidsprosessene på lokalt, regionalt og sentralt nivå. Et nytt etatssystem vil forenkle og effektivisere mange arbeidsoppgaver som KOMPIS i dag ikke ivaretar, og som det mangler potensiale til å kunne ta hånd om i årene vi har foran oss.

De administrative prosessene i straffegjennomføringen skal analyseres. Målet er å identifisere forbedringstiltak til reinvestering i omsorgskvalitet, utvikling eller teknologi.

Samhandling

I Justisdepartementets virksomhetsstrategi står samhandling mellom politiet, domstolene og kriminalomsorgen sentralt.

Samhandlingsstrategien skal virkeliggjøres gjennom det som i teknologisk terminologi kalles tjenesteorientert arkitektur. I en virksomhetskontekst betyr dette at systemet effektivt kan utveksle samordnet informasjon med blant annet politiet og domstolene.

Prosjektets interne organisering

Om lag 33-35 personer vil være organisert i totalt syv delprosjekter. Noe under halvparten av de involverte gir prosjektet hele sin arbeidstid.

Hovedoppgaven i delprosjektet "Anvendelse" er å ivareta krav til funksjonalitet i den operative virksomheten. Deltagerne har god kunnskap om KOMPIS og andre systemer som benyttes i straffegjennomføringen. Men like viktig er et godt blikk for hvordan nye arbeidsrutiner og systemstøtte bør etableres.

I delprosjektet "Organisasjonsutvikling" skal virksomheten analyseres på et strategisk nivå. Sentrale spørsmål er: Hvordan kan kriminalomsorgen realisere gevinster knyttet til et nytt etatssystem direkte eller ved å justere den administrative modell som finnes i dag? Et eksempel på det siste kan være å sentralisere ansvaret for oppgaver som i dag utføres i hver institusjon eller på regionalt nivå.

Delprosjekt "Økonomi" skal sammenstille resultater fra øvrige delprosjekt med betyd-

i kriminalomsorgen”

tte i straffegjennomføringen i gang.

ning for virksomhetens økonomi i framtida. Et nytt etatssystem vil bare bli innført hvis prosjektet kan dokumentere at kriminalomsorgen vil tjene på en slik innføring. Det økonomiske perspektivet med en virkelighetsforankret gevinstrealiseringsplan er en helt sentral forutsetning for å få på plass et nytt etatssystem. Prosjektet er underlagt et regelverk som stiller helt spesifikke krav til vår kommunikasjon med de internasjonale systemleverandørene. Delprosjekt ”Anskaffelse” har ansvaret for denne prosessen og baserer seg på kravspesifikasjoner og andre underleveranser fra øvrige delprosjekt.

Delprosjektet ”ESAK” vil ivareta strategi for videre innføring av dokumentflyt- og arkivløsninger. På dette området ligger krevende problemstillinger i forhold til valg av teknologiprodukter, standardisering på tvers i justissektoren og gjenbruksverdi for de løsninger som er innført/vurderes innført.

Arbeidet med å implementere kriminalomsorgens kartleggingsverktøy (KKV) – tidligere OASYS – videreføres i delprosjektet ”Kartlegging”. Dette gjør det enklere å sørge for at systemstøtte til kartleggingsprosessen blir en integrert modul i et nytt etatssystem.

Delprosjektet ”Arkitektur” skal ivareta de teknologiske behovene i prosjektgjennomføringen. Standardsystemet vi skal kjøpe må tilfredsstille spesifikke krav til byggemåte, integrasjonsmuligheter og driftsegenskaper. I delprosjektet ligger også et ansvar for metoder og leveranseformater i øvrige delprosjekter.

Tiltak for informasjon og forankring

Prosjektet ønsker involvering fra alle i etaten som vil bidra. Arbeidsgruppene er sammensatt av personer fra alle enheter og nivåer i organisasjonen.

Et stort flertall ansatte vil ikke formelt og daglig være involvert i arbeidet. Vi vil legge til rette for kommunikasjon mellom denne gruppen og prosjektet gjennom en nettbasert nyhetsside, forslagskasse på e-post, nye informasjonsartikler i ”Aktuelt for kriminalomsorgen” og informasjonsmøter.

Oppgaven er krevende

NEK er et utviklingsprogram med både organisatoriske og teknologiske elementer. Omfanget er betydelig, og prosjektet trenger flere år på å realisere målene.

På alle plan eksisterer en god forståelse av både muligheter og farer i gjennomføringen. Det er et godt utgangspunkt for løpet videre. Vi lover å gjøre vårt ytterste for at prosjektet skal nå målene. Vi kan og skal lykkes! ○

Fredrikstad fengsel:

nå som fengsel av høyere sikkerhetsgrad for menn

Tekst og foto: Grethe R. Fodstad, KSF

I sommer, en uke etter at kvinnene som satt i Fredrikstad fengsel flyttet over til det nye Ravneberget fengsel, kom de første mannlige innsatte til Fredrikstad fengsel.

Dermed er det 142 år gamle fengselet i Fredrikstad igjen blitt en anstalt for mannlige varetektsinnsatte. Arbeidet med sikring av fengselet, blant annet med gitterport, ble gjort før kvinnene flyttet ut.

8. september foretok statssekretær Terje Moland Pedersen i Justisdepartementet den offisielle åpningen av fengselet. Han var glad statsråden var forhindret denne dagen slik at han kunne åpne fengselet i hjembyen, hvor han kommer både fra lokalpolitikken og fra politiet. Åpningen ble holdt i den gedigne bystyresalen i det vakre bygget som har samme arkitekt som Stortingsbygningen, Emil Victor Langlet. Da var alle de 16 cellene i fengselet tatt i bruk og et nytt kvalifisert personale er på plass. Leder og nestleder kommer fra Moss fengsel, 2 tidligere ansatte er fort-

satt ved fengselet, det er underverksmester og konsulent, de øvrige er nyansatte.

Fengselsleder Jan Ove Skaug er bror av tidligere leder av fengselet, Leif Skaug, som nå er leder av Ravneberget fengsel. De er sønner av en tidligere leder av fengselet -

fra den gang lederen bodde i fengselet med sin familie. Dagens verksted var soverommet deres. Jan Ove Skaug takket alle varmt for innsatsen etter at de 30. mai fikk beskjed om å planlegge det "nye" fengselet. Han nevnte også at de hadde fått ros fra innsatte og fra pårørende.

Direktør Ellinor Houm viste til at varetekt er et inngripende virkemiddel i en sårbar periode, men at varetektshåndboken med sin påpeking av betydningen av å styrke den menneskelig kontakten, er et viktig hjelpemiddel i arbeidet. Hun fremhevet at tilsettingsprosessen for

fengselet hadde vært en ren fest – det hadde vært gode og kompetente søkere. Videre håpet hun at de skulle være der en begrenset periode, fordi hun regnet med at etter hvert ville det kommende fengselet i Halden samle i seg noen mindre Østfold-enheter. [O](#)

Ny vri: Fengselsåpningen ble markert ved det første kutt i bløtkaken

Statssekretær Terje Moland Pedersen i bystyresalen i fengselsbygget hvor åpningen fant sted

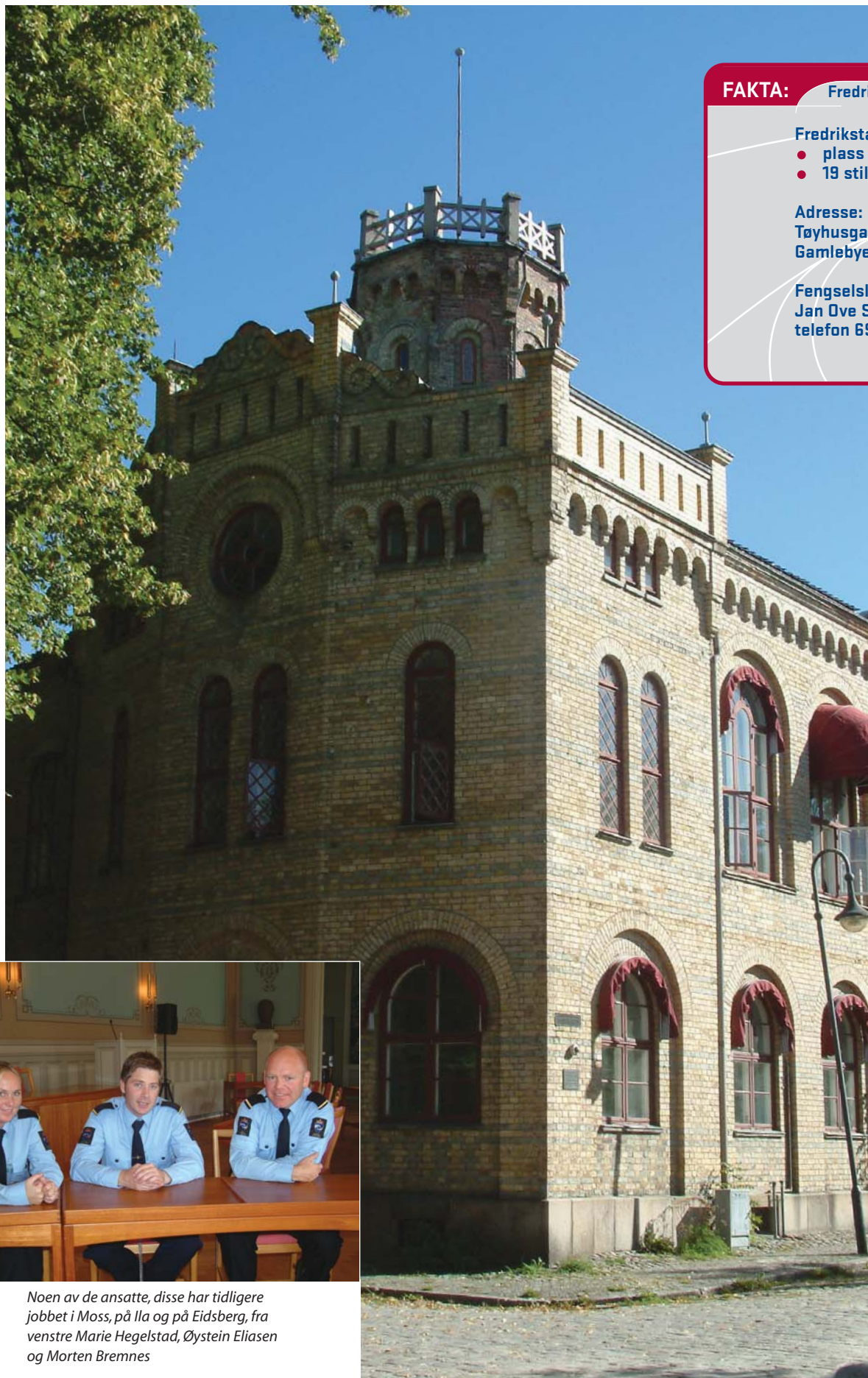
Blant talerne var fengselsleder Ellen Solbrække, Moss fengsel

Sentrale personene bak den velsmakende lunsjen ved åpningen: fengselsbetjent Elisabeth Paulsen, nestleder Trine Guttulsrud, konsulent Gry Eriksen og underverksmester Ann Kristin Nordang.

Alt klart, ved inngangen står fra venstre statssekretær Terje Moland-Pedersen, nestleder i fengselet Trine Guttulsrud, direktør Ellinor Houm ved Kriminalomsorgen region øst og fengselsleder Jan Ove Skaug

FAKTA: Fredrikstad fengsel

Fredrikstad fengsel:

- plass til 16 innsatte
- 19 stillinger

Adresse:
Tøyhusgaten 42,
Gamlebyen i Fredrikstad

Fengselsleder
Jan Ove Skaug
telefon 69 32 48 00

Noen av de ansatte, disse har tidligere jobbet i Moss, på Ila og på Eidsberg, fra venstre Marie Hegelstad, Øystein Eliassen og Morten Bremnes

Fredrikstad fengsel

På reisefot i kriminalomsorgen

Justisminister Knut Storberget besøker alle fengslene

Tekst og foto: Grethe Rødskog Fodstad, KSF

Siste reisedag undertegnede var med på, startet grytidlig slik at vi rakk tre fengsler i tre ulike regioner på en dag. Det betyr flyavgang fra Gardermoen før syv om morgenen og landing etter den femte flyreisen femten timer og 45 minutter senere, men stadig var datoen 11. september.

Alle steder på denne og på andre reiser møter vi entusiastiske og dyktige ledere, tillitsvalgte og andre ansatte ved fengselet, ved friomsorgskontoret og hos forvaltningssamarbeidspartene. I tillegg møter vi vanligvis også en del av de innsatte og får snakke med dem. En slik dag er veldig inspirerende og hyggelig og gir masse energi. En varm takk til regionadministrasjonene og til alle som bidrar ved enhetene som besøkes!

Haugesund fengsel, fra 1914 med 18 plasser og 19 ansatte hvor hovedtyngden av de innsatte sitter i varetekt.

Justisminister Knut Storberget i samtale med underverksmester Lars Skoldal og direktør Gudmund Idsø ved Region sørvest

Politisk rådgiver Astrid Aas-Hansen mellom NFF tillitsvalgte Asbjørn Skogland, Jan Kvalevåg som leder friomsorgskontoret i Haugesund og assisterende fengselsleder Arne Andreassen

Fengselsleder Bjørnar Furumo

Hustad fengsel, en nylig (januar 2005) omgjort siviltjenesteleir hvor den første lukkede avdelingen med 12 plasser alt er utvidet med åpen avdeling slik at fengselet nå har plass til 44 innsatte og har 35 stillingshemler. Hustad erstattet det tidligere fengselet i Molde. Hustad

fengsel legger vekt på kultur- og skoletilbud. Dagen ble avsluttet med besøk i Verdal fengsel, et fengsel av omgjort sivilforsvarstype. Det ble startet som "promilleleir" i 1973, har plass til 60 innsatte og har 24 ansatte.

Justisministeren i samtale med direktør Per Sigurd Våge ved Region vest og fung.fengselsleder Trond Kallekleiv, Hustad

Her med leder ved friomsorgens kontor i Kristiansund, Anne-Margrethe Waaler, og representantene for de tillitsvalgte ved Hustad, Jon Ingvald Aarsborg fra KY og Elin Berntsen, NFF

I høst besøkte justisministeren Berg fengsel og andre nærliggende fengsler, men alt i sommerferien var statssekretær Anne Rygh Pedersen på besøk ved Berg fengsel. Det er et fengsel av lavere

sikkerhetsgrad, bygget i 1942 med plass til 48 innsatte og har 36 stillingshjemler. Det legger vekt på kompetansegivende arbeidsdrift, har et godt skoletilbud foruten flere programmer.

Fra venstre, assisterende direktør Siv Hvidsten, Region sør, fungerende fengselsleder Tor Arne Markussen, Berg fengsel, statssekretær Anne Rygh Pedersen, rådgiver Birgitte Wang, Region sør og administrasjonssjef Wenche Stenvang, Berg fengsel

Berg fengsel, innkjøringen

En dag i april besøkte Justisminister Knut Storberget og statssekretær Anne Rygh Pedersen Hof, Sem og Larvik fengsler før turen gikk til Vestfold politidistrikt. Hof fengsel har plass til 105 mannlige

innsatte og har 40,1 stillingshjemler. Gjennomsnittlig soningstid er ca 32 dager.

Fengselsleder Kjersti Soelberg, Hof fengsel orienterer statsråd og statssekretær

Statsråden og statssekretæren på grundig omvisning på Hof fengsel.

Sem fengsel er hovedvaretektsfengselet i Vestfold. Det har plass til 62 innsatte og har 54 ansatte. Larvik fengsel har spesialisert seg på

å gi et godt tilbud til yngre innsatte. Fengselet har plass til 16 innsatte og har 17 ansatte.

Fengselsleder Alf Bjarne Olsen, Sem, midt på bildet viser statsråd og statssekretær rund. Til venstre frimsorgsleder Nina Berger, nestleder Alida Markastrand, i bakgrunnen Olav Frivoll, NFF tillitsvalgt og verneombud, alle Vestfold frimsorgskontor

Statsråden og fengselsleder Øyvind Leren, Larvik fengsel

Tverrfaglig og helhetlig forankring, krevende og tidsubestemt mulighet

Narkotikaprogram med domstolskontroll

I Bergen ble det i mars opprettet en ny type dagsenter for straffegjennomføring, senteret for Narkotikaprogram med domstolskontroll, i Damsgårdsveien 10. Bak Oslo fengsel ble det i juni opprettet et tilsvarende senter i Oslo, i Sverres gate 10. Den treårige prøveordningen med ND trådte i kraft første januar i år, hjemlet i endringer i straffeloven. Domstolene i disse kommunene kan sette som vilkår i en betinget dom at domfelte gjennomfører et narkotikaprogram. Den betingede reaksjonen er et alternativ til ubetinget fengselsstraff for rusmiddelmissbrukere som dømmes for narkotikarelatert kriminalitet. Formålet er å forebygge ny kriminalitet og fremme domfeltes rehabilitering.

Tekst og foto: Grethe Rødskog Fodstad, KSF

– Rusmiddelmissbrukere i Oslo eller Bergen som har begått rusmiddelrelatert kriminalitet og som ønsker å komme ut av misbruket, kan dømmes til Narkotikaprogram med domstolskontroll. De gjennomfører straffen enten ved at de følges opp direkte på senteret eller mens de er i en egnet behandlingsinstitusjon, forteller koordinator ved Oslo-senteret, Hans-Gunnar Stey. De fem ansatte ved senteret utgjør et tverrfaglig team med forankring i henholdsvis kriminalomsorgen, sosialsektoren, rusmiddelomsorgen, friomsorgskontoret og utdanningssektoren og arbeider tverrfaglig ut fra vilkårene som domstolen har satt i den betingede straffereaksjonen de som dømmes til Narkotikaprogram med domstolskontroll får. – Slik har vi et godt grunnlag for raskt å kunne dra nytte av relevante tilbud i samfunnet, men de som dømmes til ND har ingen fortrinnsrett til behandlingstilbud. Målet er å tilpasse straffen individuelt ut fra den enkeltes behov for tiltak, deres motivasjon og forståelse for slik å redusere faren for ny kriminalitet og fremme rehabiliteringen, forteller han.

– Vi skal bruke eksisterende tilbud, ikke etablere konkurrerende tilbud, understreker Stey og understreker at dette ikke er en form for særomsorg. – Vår styrke er at vi er et tverrfaglig team som sammen raskere og bedre kan finne helhetlige og faglig gode løsninger for den enkelte enn om saken skulle sendes rundt i systemet. Narkotikaprogram med domstolskontroll idømmes i stedet for en ubetinget reaksjon, men jeg ser for meg at det kan være hensiktsmessig i en del tilfelle å ha del-dom, først en tid i fengsel og så følges opp av oss etterpå, mener Stey.

– Jeg var både nysgjerrig og skeptisk da jeg ble spurt om å søke sosialtjenestens stilling her, forteller fagkonsulent Øystein Witt som også uttrykker en viss ryggmargsangst for å blande straff og behandling. De forteller at straffen går gjennom fire faser: iverksettingsfasen,

stabiliseringsfasen, ansvarsfasen og videreføringsfasen og følger en gjennomføringsplan tilpasset den enkelte. De domfelte får saken opp for domstolen som godkjenner om de er klare for neste fase. Den nøyaktige varigheten av programmet kan ikke fastsettes på forhånd, men den er innen ilagt prøvetid som vanligvis er på to år. – Dette er ikke mer straff for folk som ellers ville gått fri, her er alternativet fengsel, understreker Stey. Han forteller at i løpet av de fire månedene senteret har vært i virksomhet har seks personer fått denne straffereaksjonen. To av dem følges opp ved senteret, to er på institusjoner hvor de

får behandling for sitt rusmisbruk, og én gjennomfører straff i fengsel i forbindelse med en tidligere dom og én soner ubetinget del av deldom.

Stey understreker at en viktig oppgave for senteret er å utarbeide personundersøkelsen som politiet og påtalemyndigheten ber om før sakene skal opp til doms. Hittil har de det rekvirert 25 personundersøkelser og 20 av disse er ferdige. Målet er 15 dommer innen årets utgang, men antall har de selv sagt ikke kontroll på. Hittil ser Stey at de domfelte har omfattende kriminelle problemer i tillegg til rusmisbruket. – Jeg håper på flere saker med yngre gjerningsmenn og helst med noe mindre rusproblemer, sier han.

De egentlige hovedpersonene, de domfelte, treffer jeg dessverre ikke denne dagen, og flere av de ansatte er i retten og i møter, det er travelt i innkjøringsfasen; men det virker overbevisende med den faglighet og menneskelig modenhet kombinert med nøktern erkjennelse av hva dette bør være, som jeg møtte hos senterets koordinator og sosialsidens representant.

Ingunn Seim som er koordinator ved Bergenssenteret for ND forteller på telefon at det i Bergen er avsagt ti dommer på Narkotikaprogram med domstolskontroll etter at de har fått 50 forespørsler om personundersøkelse, hvorav 25 er fullført og 15 av disse igjen er

funnet egnet for reaksjonen. – Noen faller fra i personundersøkelsesfasen. De gidder ikke, vil heller sitte i fengsel, og noen oppnår vi ikke kontakt med. Det går veldig bra med noen, mens andre sliter – vi har mange typer domfelte som igjen har variert rusmisbruk, forteller hun. – Noen følges opp ved senteret, to er på institusjon og en soner en gammel fengselsdom, sier hun videre. Jeg spør etter brudd og får høre at fire er i ulike stadier av brudd, to av disse er for ny kriminalitet mens to er for rusmisbruk og manglende oppmøte. Jeg ser klart at så småtall i en tidlig fase, ikke må tillegges for mye vekt. Hvem som får denne nye straffereaksjonen og hva som skjer underveis, følges opp i prosesevalueringer ved Kriminalomsorgens utdanningscenter hvor forsker Berit Johnsen tar for seg Oslosenteret og Monica Sveen tar for seg Bergenssenteret. Forskningscenteret Sirius (Statens institutt for rusmid-

"Vandrehallen"

delforskning) skal foreta en resultatevaluering av enhetene.

Team: Kriminalomsorgen oppretter lokale tverrfaglige team som skal stå for den faglige gjennomføringen av narkotikaprogrammet, og bidra til et helhetlig behandlings- og rehabiliteringstilbud for den enkelte domfelte.

(Fra Forskrift om prøveordning med narkotikaprogram med domstolskontroll).

Teamet ved Oslo senter for narkotikaprogram med domstolskontroll:

- Koordinator/ administrativ leder, Hans-Gunnar Stey – fra Kriminalomsorgen region øst
- førstekonsulent Kim Helene Olsen, fra Oslo friomsorgskontor
- fagkonsulent Øystein Witt, fra Rusmiddeletaten, Oslo kommune
- spesialsykepleier Anne Ma Ruud, fra Aker universitetssykehus, avdeling rusavhengighet (Helse øst)
- rådgiver Toril Højem, Grønland voksenopplæringssenter, som har undervisning for innsatte i Oslo og Bredtveit fengsler, fra Ut-danningsetaten, Oslo kommune.

Over teamet er det både en styringsgruppe ledet av direktør Ellinor Houm, Kriminalomsorgen region øst og en sentral styringsgruppe ledet av seniorrådgiver Rune Fjell, Justisdepartementet. ○

Koordinator Hans-Gunnar Stey til høyre og fagkonsulent Øystein Witt i Grupperommet

Leserbrev fra Erik Fallo. Brevet er skrevet i august mens han satt i Ringerike fengsel. Han sitter nå på Kongsvinger fengsel.

Tilbud til innsatte

Som ivrig leser av Aktuelt, finner jeg innhold og omtale av institusjonenes tilbud langt fra en innsatts virkelighet. Alt fra minoriteters kriminalitet hos Maoriene på New Zealand til informasjon om at kriminalomsorgen har fem personer i oppdrag mellom georgiske og norske myndigheter. Det er et tydelig spenn; enten å utveksle kunnskap eller formidle kunnskap fra norsk fengselsdrift rundt i verden. Å reise er ofte knyttet mot lærdom, men primært bør man anvende sin kunnskap på aktuelle forhold i Norge. Som en av ca 3000 innsatte, er jeg oppatt av hvilke tilbud og muligheter vi kan øyne innenfor Norges grenser. Når jeg i tillegg summerer alle mulige tilbud og virksomhetsdrift det i løpet fire utgaver i året skrives om, blir spørsmålet: Hvor mye av dette tilbys innsatte og i hvilken form?

Etter sammenhengende to år i fengsel, har jeg oppnådd å være med på to analoge Alphakurs. Meget lærerik, men samtidig er det også bortimot to år med utnyttede læringsmuligheter. Tilgangen til skoleplasser på Ringerike er sterkt begrenset og et godt utstyrt bibliotek kan kun besøkes to timer pr uke. I noe grad gis mulighet for trening, men også dette i meget begrenset

omfang. Mulighetene står så langt fra den kapasitet fengslene burde utnytte. Når for eksempel en 19-åring med en 15-årsdom avvises skoleplass, er dette et trist skue. Gutten fikk derimot feie verkstedgulvet eller bli låst inn på cella. Dette sier mye om at muligheter for utdanning og utvikling har lav prioritet.

Positivt er det å lese at redusert bruk av fengsel for unge lovbyrtere er i gang. Det har vært en skamplott mot vårt rettssamfunn altfor lenge. Mine verste opplevelser på Ringerike, har vært å trøste dypt forvillede og fortvilede gutter ned til 17 år. Storberget blir selvfølgelig kriminalomsorgens nye Wonderboy. Med bakgrunn fra juridisk virksomhet og som tidligere medlem av justis-komiteen, blir han gutten som skal rydde i alt. Øverst på hylla ligger soningskø klar til opphør. Hvor mye denne kan reduseres, vil tiden vise. Realistisk bør man jobbe for at køen halveres innenfor denne stortingsperiode. Det er i seg selv et høyt mål uten at nye fengsler blir ferdigstilt før 2009. Men høyeste mantra bør være innhold og opplæring i fengslene. Bare det kan på sikt redusere kriminalitet. Selvfølgelig må rusmestring og tiltak mot vold og ADHD-problematikk være elementer i behandlingen. Den kurs- og programvirksomhet for innsatte som i

dag holdes, ligger på et lavnivå. Det er ikke greit at bare noen få gis mulighet til å bedre sitt liv. Slik jeg leser Aktuelt, er det jo det som er hovedinnholdet i fengselsarbeid. Når skal dette iverksettes?

Når Storberget sier omsorgen leverer veldig godt, kan ikke jeg se virkningene. Å levere godt, er i første rekke å levere et produkt som ikke vender tilbake til fengsel. Produktet blir ikke bedre av å feie gulv eller dyppe lys. Langt mindre hjelper det at folk låses inn 23 timer i døgnet. Det er oppfatningen av den enkelte som må revolteres. Her inne er ingen like. Derfor bør man kompetansevurdere folk fra første dag i fengsel, eventuelt ved domsavsigelse. Dette vil være med på å sikre innsatte en individuell behandling. Individet må i fokus. Selv om man skal sone en lang fengselsdom, må man fra starten settes krav til og sakte sluses mot det å skulle løslates.

Når Storberget i Aktuelt utgave 2 (2006) side 13 ønsker de gode historiene, kan de sikkert skrives. Det er bare så langt mellom dem. Samtidig behøver de ikke synliggjøres i annen grad enn at fangestanden reduseres. Det er en god historie! Hver eneste person som slipper å desimeres

Lederutvikling i kriminalomsorgen

Det er med glede, entusiasme og positivitet jeg registrerer at kriminalomsorgen nå setter ledelse på sin agenda. Ledelse og lederskap har i sannhet glimret med sitt fravær siden tidligere års LUP'er (Lederutviklingsprogram) ble avvirket. Lederutvikling og ledelse som sådan har siden da vært veldig fragmentert. Det har vært opp til de enkelte regioner og lokale driftsenheter å sette fokus på dette avgjørende viktige temaet.

Innsendt av John Kjetil Wang-Hansen, assisterende fengselsleder Indre Østfold fengsel

KSF har etablert en arbeidsgruppe som skal se på hvordan det nye lederutviklingsprogrammet skal se ut og hvilket fundament det skal etableres ut i fra. Det gjøres for tiden et nødvendig og viktig forarbeid før selve konseptet skal "slippes løs" på ledere i kriminalomsorgen. Gjennom et kvart århundre som leder har jeg allerede vært igjennom flere slike program – også den nevnte LUP'en. Svært mange av disse programmene har, isolert sett, vært matnyttige og til dels gode. Felles for dem alle har imidlertid vært at de ikke har hatt noen rekkevidde utover den undervisning programmet gav. For: hva skjedde når vi kom hjem? Det er flere årsaker

til dette; for det første er svært få ledere bevisst sitt lederskap – i den forstand at man må selv ta tak i basiskunnskaper og bruke det bevisst. For det andre har ikke kriminalomsorgen (etter min oppfatning) hatt noen uttalt policy i forhold til ledelse og lederskap ("Generelle retningslinjer for Ledelse" er ikke uttalt policy hvis det ikke brukes daglig). Dermed er rammen rundt utøvelse av ledelse, ledelsesrekruttering og lederbevisstgjøring ikke på plass og klimaet for å sette ledelse på hverdagsagendaen ikke til stede.

Utvikling i 3 faser

I forbindelse med planleggingen av vårt nye lederutviklingsprogram bør vi ta hensyn til følgende tre faser hva implementering av lederutvikling i kriminalomsorgen angår; Hva bør skje før programmet iverksettes? Hva bør skje under gjennomføringen av programmet? Hva bør skje etter programmet er gjennomført? Jeg skal kort kommentere disse tre fasene.

1. Hva bør skje før programmet iverksettes?

Et lederutviklingsprogram må aldri bli et mål i seg selv. Et lederutviklingsprogram må alltid være prosessorientert. "Veien er målet" og man må erkjenne det faktum at et kurs, pro-

gram, skole med mer, aldri "ferdigutdanner" ledere. Ledelse og lederskapet er en livslang reise – ingen kort spasertur. Dette betyr at begrepet ledelse må implementeres i enhver organisasjon som én grunnstein. Ledelse er en erkjennelse av at bedriftens suksess og måloppnåelse står og faller på dette. Vi snakker altså om en kulturendring hos de fleste av oss: vi må sette ledelse og lederskap på vår agenda – fysisk og ikke minst mentalt!

Snarest mulig må regiondirektørene proklamere sine visjoner, oppdrag og strategier hva ledelse i regionen skal innebære. Hvis regiondirektøren unnlater å snakke om ledelse i tiden frem mot programmets start (og det ofte og med iver), kan vi heller ikke forvente at ledere på lokalt nivå gjør det samme. En mental og konkret bevisstgjøring om at nå starter vi en "evigvarende" prosess der ledelse settes høyt på agendaen må initieres fra toppen. Dette er helt avgjørende.

Min erfaring gjennom 24 år i lederbransjen er at ledelse ikke læres i et klasserom eller en forelesningssal. Der lærer man kun om ledelse. Ledelse læres derimot gjennom; a) utfordringer og problemstillinger man møter i hverdagen og b) ledere lærer best fra andre ledere.

ved igjen å møte i fengsel er den eneste gode historie. For å lykkes i dette, må kriminalomsorgen gå seg selv i sømmene. Kriminalmeldingens mor, Inger Louise Valle, er nærmest glemt. Problemet er at hun var tretti år forut for sin tid da hun og Haugestad sto på barrikadene for et bedre fangeliv. De sto opp, men ble feid av banen. Kanskje ligger håpet i vår nye Wonderboy. Han er frisk i tankene, uredd og ikke minst kjenner han de fleste problemstillinger fra sin tid i strafferettspleien. Storberget trenger friske innspill og ideologer fra andre enn kriminalomsorgen, som i noe grad synes å leke i sin mørke bakgård. Et sted hvor regionale avgjørelser støtter selv de mest absurde avgjørelser i det enkelt fengsel.

I et nytt millennium må det stilles strengere krav til behandling av innsatte. Det må naturlig nok forventes en selvstendig innsats fra den enkelte innsatte, men ansvaret for gjennomføringen ligger hos kriminalomsorgen. Når sikkerhet med nulltoleranse er høyeste mål i behandlingen av mennesker, forsvinner ansvaret for rehabilitering av enkeltindividet. I norske fengsler befinner det seg et fåtall farlige mennesker, men derimot mange svake individer. Å etablere behandling for farlige og svake mennesker må

være en kompleks oppgave. Derfor må selve utformingen av dette gjøres av andre instanser som besitter en bedre kompetanse enn det som ligger i omsorgsarbeiderens rolle.

Enkelt sagt, og det er ikke en god historie, det er ikke mer tid for dårlige resultater og påfølgende konsekvenser for enkeltindividet og samfunnet. Derfor må fengsler og behandlingsform settes under lupe. Tiden for å tro på enkle grep er over. Fra min celle tror jeg det finnes krefter i kriminalomsorgen som i samarbeid med ressurser fra for eksempel universitetsmiljøene kan forandre kriminalomsorgens karakter.

Slutt å leke med oss innsatte. Pisk oss, gi oss vann og brød en tid, men sett for svarte i gang behandlingen. Skulle gjerne vært plaget i ung alder for å ha unngått et langt liv i kriminalitet. Tidligere direktør B. Hol ved Ila sikringsanstalt var helt klar på dette. I mellomtiden lules fangen inn i dusj, TV og videospill på cella, slik at behandling tilsidesettes. En ung mann på 22 fikk i våres en 12 års dom. Han har knapt vært ute av cella for annet enn å trene. Uten arbeids-tilbud, skole eller annet brukes TV-spill 12 timer i døgnet. De 10 neste timene spilles Klovner i Kamp så celledøra rister. Hvem sa behandling?

Eksempelene på behandling, eller mangel på sådan, kunne fylle en hel utgave av Aktuel. Det oppfattes mulig som obstruksjon av den gode tanke, det er ikke meningen. Om noen derimot vil motta denne brannfakkell, ville jeg føle glede. Jeg har tro på den gode vilje, men stiller meg tvilsom til de gode historier. Hardt arbeid for de innsatte og ditto for de som styrer denne førerløse båt mot intet i potetåkeren på Ringerike. Nye styringssystemer etterlyses, da jeg ikke lenger orker å se folk gå herifra uten ballast for et bedre liv.

Kriminalomsorgen er ikke tjent med dette, heller ikke det norske folk. Når vi vil være best på alt, holder det ikke med solskinnshistorier fra Bastøy. Ingen forstår alvoret før ens nærmeste havner i avmaktens høyborg. Om det er i potetåkeren eller i Oslofjorden, det finnes kunnskap som kan bidra til noe langt bedre. Men for all del, ikke avslutt med å si "vi har ikke penger", det er den verste historie vi hører i dette forfjettede land. Med tretti års erfaring fra fengsler, tror jeg kriminalitet bare kan bekjempes med kunnskap. ○

God potetferie! .

Det betyr at vårt nye lederutviklingsprogram må være "hverdagsorientert" i sin form. For å få dette til på en god måte må vi spørre "brukerne". Hva mener lederne i kriminalomsorgen om hva innholdet i et lederutviklingsprogram bør være? En spørreundersøkelse, der ledere kan si noe om hvor "skoen trykker", hva man opplever som vanskelig i lederjobben og hvilke behov man faktisk har, er et godt verktøy. Uten å foregripe hva resultatet av en slik undersøkelse vil bringe, er min erfaring at problemstillingene i høy grad vil være knyttet til lederskapet. Med andre ord; hvordan vi møter menneskene vi er satt til å lede (relasjonelle evner). Jeg har erfart at mange ledere sliter med denne delen av lederrollen – i langt større grad enn av det som omfattes av forvaltning, administrasjon og styring.

2. Hva bør skje under gjennomføringen av programmet?

Den tidligere nevnte mentale og fysiske bevisstgjøring av ledelse må ha gjort seg gjeldende for ledere i kriminalomsorgen starter selve programmet. Det betyr i praksis at fengselsledere, friomsorgsledere, direktører og andre som skal delta, har satt dette på sin agenda og gjennom dette "forberedt" egne ledere på hva som nå kommer. Det må ikke bli "Å- skal vi på et nytt kurs nå?" Dersom disse lederne ikke er villig til å gripe fatt i lederutviklingsprogrammet, vil man mislykkes. Lik leder lik organisasjon.

Gjennom selve programmet må de nevnte lederne etablere en plattform for ledelse i egen organisasjon, der fora, møteplasser og mentor-/coaching-delen blir tatt hånd om. Vi må ha et godt svar på spørsmålet "hva skjer når vi kommer hjem?" Disse lederne må altså etablere et klima der lederprogrammets innhold kan; anvendes - videreutvikles og evalueres.

Når ledere innser at en leder er leder/ lærer vil bevisstheten dreie fra management-delen (vedlikehold) av lederrollen til utvikling av mennesker (bevegelse) – herunder utvikling av egne ledere i egen organisasjon. En sjef driver med inspeksjoner, en leder driver med relasjoner. Begge er viktige og begge er det behov for. Men vi mangler ofte likevekten.

Lederrekruttering er et svært viktig (og forsømt) område innenfor ledelseskulturen i kriminalomsorgen. Derfor tror jeg det er avgjørende at det kommende lederutviklingsprogrammet også vil sette fokus på dette området. Her er noen aktuelle problemstillinger;

a) Hvordan rekrutterer vi egne ledere? Hvorfor bør vi hele tiden lete etter potensielle ledere i egen organisasjon? Hvordan finner vi de potensielle lederne i organisasjonen? Hva slags strategi skal vi ha for å møte "førstegangslederne" våre?

Hvordan faser vi inn nye ledere i organisasjonen? Hvordan faser vi ut gamle ledere i organisasjonen?

Hva bør skje etter programmet er gjennomført?

Dette er den mest kritisk fasen i et lederutviklingsprogram. Erfaringsmessig er det ofte forsømt. Som vi ser så henger disse tre fasene sammen. Utelates en av dem, vil effekten av lederutviklingsprogrammet bli tilsvarende dårligere. Den tredje og siste fasen må ta med seg de forberedelser som er nevnt i fase 1 (bevisstgjøring av ny kultur, konkretisere visjon/misjon/strategi). Fase 2 skal levere et utviklingsprogram som er "hverdagsorientert", gripbart for ledere og som blir bestemmende for hvilken policy kriminalomsorgen bør ha når det gjelder utvikling / rekruttering av potensielle ledere for fremtiden. Den mest viktige og avgjørende faktor i denne siste fasen er lederne på de lokale driftsenhetene i hver enkelt region.

Fengselsledere, friomsorgsledere og direktører må etablere følgende konkrete bevisstgjørings/utviklingsarenaer for seg selv og sine undergitte ledere; Ukentlige møteplasser og fora der ledelse (forankret i utviklingsprogrammet og lokale forhold) settes på agendaen og på møte-

LESERBREV

► kartet. Lokale ledere må definere sine egne visjoner, oppdrag og strategier for enheten og "holde dem varme". En leder kan eksempelvis ta 5 minutter time-out under et budsjettmøte for å komme med sitt "teachable point of view" innenfor ledelse – før man går tilbake til tall og frustrasjoner... Etablere faste møteplasser med egne ledere. Ved de større anstalter og friomsorgskontorer har enhetslederne som regel et team av ledere rundt seg. Min erfaring er at disse lederne ofte er dyktige i sine konkrete oppgaver og jobbspesifikasjoner. Men ofte så er man likevel ikke et reelt team. Man har fokus på egen verden og mister ofte det store bildet av syne. Et samkjørt team, som har fokus på helhet - og sin rolle i helheten,

har en enorm kraft og dermed mulighet til bedre og mer effektiv lederutførelse i enheten Etablere mentor- og / eller coaching fora for egne ledere. Region øst har gjort dette tidligere og har nå (etter innspill fra enhetsledere og nestledere) startet opp igjen et slikt program. Alle enhetsledere og nestledere i regionen møtes med jevne mellomrom for å diskutere hverdagslige utfordringer og problemstillinger samt utveksle erfaringer. Bruk av mentor for ledere er også et verdifullt (om enn ikke så populært for tiden) verktøy for ledere. For å få dette til, må erfarne og selvbevisste ledere i kriminalomsorgen (og utenfor), selv stille seg til disposisjon for andre ledere som ønsker

deres mentorskap. Dette må baseres på frivillighet og ledere må selv kunne velge sin mentor.

Et nytt lederutviklingsprogram i kriminalomsorgen må hilses velkommen. Man har nå en gylden mulighet til å sette fokus på det som all suksess i enhver organisasjon står og faller på: hvordan vi utøver vårt lederskap. Våre flotte medarbeidere i kriminalomsorgen fortjener de beste lederne man kan oppdrive og utvikle. Vi må utvikle ledere for fremtiden. Hva kjennetegner en leder (fremfor en forvalter)? En leder er en person som 1) er på vei mot noe konkret og 2) er i stand til å få med seg andre på reisen! Det er slike ledere kriminalomsorgen trenger. ◯

Ad bruk av verneutstyr ved risikofylt tjeneste

Innsendt av Liv-Rigmor Eidissen, fengselsleder Tromsø fengsel

Den 7. juli ble to fengselsbetjenter truet med våpen og bundet av to maskerte menn i forbindelse med en fremstilling hjem til en syk mor. Denne triste hendelsen har utløst et krav om utvidet bruk av verneutstyr i kriminalomsorgen.

Å arbeide i kriminalomsorgen er i utgangspunktet risikofylt. Vi håndterer mennesker som har gjort grove kriminelle handlinger til et levebrød og som ferdes i miljøer der respekten for medmennesker, menneskeliv og samfunnets forordninger er liten og i enkelte tilfeller fraværende. Dette faktum har blant annet gitt oss "olsok - brevet" og Infoflyt-systemet.

Jeg vil hevde at kriminalomsorgen nå er rimelig gode på risiko – og sikkerhetsvurderinger i forbindelse med straffegjennomføring. Hvis en fremstilling synes sikkerhetsmessig betenkelig, vil den ikke bli gjennomført. Er det forhold som tilsier at fremstillingen likevel må gjennomføres, vil politiet bli

bedt om å yte bistand. Til tross for risiko- og sikkerhetsvurderinger kan man ikke utelukke at hendelser som dette kan skje. Vi er mennesker som arbeider med mennesker. Jeg har følgelig stor forståelse for tilsattes behov for å føle trygghet i alle typer tjenesteutførelse.

La oss nå si at vi gis økt tilgang til bruk av tvangsmidler i tillegg til verneutstyr utenom fengselets område, - eksempelvis ved fremstillinger: Ordningen må da gjelde ved alle fremstillinger da vi i utgangspunktet har funnet innvilgede fremstillinger sikkerhetsmessig forsvarlig! Vi kan dermed ikke vurdere hvilke forsvarlige fremstillinger som er mindre forsvarlige, for så å utstyre oss med nødvendig verneutstyr!

Dermed fremstiller vi innsatte til tannlege, lege, kjøpesenter, hjem m.v. iført skuddsikker vest og med batong og pepperspray (?) i beltet. Skuddsikker vest må benyttes da stikvest ikke stopper kuler.

Det vil være umulig å forutsi hvilke små og store katastrofer som kan inntreffe ved en

fremstilling. Rømninger, uakseptabel atferd, beruselse, uønskede personer tilstede, gisseltaking med og uten våpen etc, etc. Hvordan skal vi da vurdere hvilken type verneutstyr vi skal medbringe? Hvis bruk av verneutstyr ved fremstillinger skal gi en følelse av trygghet, må alt tilgjengelig utstyr medbringes/benyttas.

Vil en utvidet bruk av tvangsmidler ved fremstillinger gi en reell form for trygghet?

Kriminalomsorgen vurderer å innføre bruk av pepperspray. Jeg tror at i enkelte situasjoner både i og utenfor fengselets område, kan bruk av pepperspray være human og effektivt. Eksempelvis der en innsatt "slår seg vrang" i tjenestebilen under en transport. Pepperspray her vil være effektivt og hindre personskade. MEN, jeg håper ved alt jeg har kjørt at ingen tjenestemenn begynner å fomle etter pepperspray og batong hvis de står overfor våpen...! Selv ikke om tjenestemennene er iført skuddsikker vest! Jeg håper likeledes at ingen føler behov for å spørre meg om begrunnelsen for dette! . ◯

Gratulerer: Alle i mål!

Vi hadde i forrige utgave en omtale av innsatte i sykkelgruppa på Hassel fengsel og deres arbeid fremover mot Den store styrkeprøven: Sykkeltur Trondheim Oslo. Gruppa på seks kom samlet i mål på den imponerende tiden 24 timer og 47 minutter.

Gruppas representant skriver: Det var et slit uten like, mest mentalt, men vi greide det som svært mange ikke trodde vi skulle klare. Blant alle de sterke opplevelsene de fremhever, festet Aktuels redaktør seg ved beskrivelsen av starten ut fra torvet i Trondheim i front av en pulje på ca 50 syklist, eskortert av politi på motorsykler med blinkende lys!

Gruppa roser innsatsen til sin følgebil med førstekjent Jan-Kåre, betjent Wilfred og Bjørn fra Sykkeltur i Hokksund og erkjenner at de neppe hadde kommet i mål uten deres bistand og hjelp underveis. Det var heller ikke uten grunn at de ble kåret til "Årets beste følgebilteam". Gruppa ble kjent underveis som Discovery-laget, og noterte seg for mange beundrere pluss at de fikk følge av en del enslige ryttere. Etter å ha takket mange gode hjelpere, konkluderer gruppa: Dette er god kriminalomsorg! Og planen er en tilsvarende sykkelgruppe på Hassel neste sommer.

Nytt om navn

Kriminalomsorgen region øst Fredrikstad fengsel

Trine Guttulsrød, nestleder
fengselsbetjenter:
Arve Tømmerberg
Morten Bremnes
Janne Wammeli
Øystein Eliassen
Elisabeth Paulsen
Lars Erik Olsen
Terje Henriksen
Marie Hegelstad
Freddy Gustavsen
Tommy Kjelvik
Christian Torp
Runar Eidissen
June Stien
Jørgen Ålerud

Ravneberget fengsel

Else Marit Pettersen, konsulent
Charlotte Wikstrøm, underverksmester
Øyvind Ådane, verksbetjent

Kriminalomsorgen region nordøst Bruvoll fengsel

Nytt fengsel som åpner i november
eng. fengselsleder Christine Moe Grav
(fra Arupsgate overgangsbolig)

Kriminalomsorgen region sørvest Stavanger fengsel

Anne Bollestad, fengselsførstebetjent
John Viste, fengselsbetjent
Elise Assersen, vikar verksbetjent/kokk

Åna fengsel

Einar Nordås, fengselsbetjent
Tina Salte Rosland,
førstekonsulent/sosialkonsulent

Gro Beate Hamre Stangeland,
fengselsbetjent/avløser
Ken Werner Engelsvoll, fengselsbetjent
Ann Kristin Håland, fengselsbetjent
Siv Hauge, fengselsbetjent
Linda Høie, fengselsbetjent
Ray Jacobsen, fengselsbetjent
Jan Johnsen, fengselsbetjent
Frode Lind, fengselsbetjent
Lena Terese Eriksen Nordås,
fengselsbetjent
Hilde Jægersbor Tunge,
fengselsbetjent/avløser
Frode Halse, fengselsbetjent
Jan Arthur Lorentzen,
fengselsbetjent/avløse
Vegard Gjesdal, verksbetjent

Rogaland friomsorgskontor

Kjersti Selsås, førstekonsulent

Kriminalomsorgen region vest Hustad fengsel

fengselsleder Mette Rød, permisjon til
sept 07
fung. fengselsleder Trond Kallekleiv,
(fra regionadministrasjonen)

Bjørvin fengsel

Nytt fengsel som åpnet første oktober
eng. fengselsleder Harald Åsaune
(fra Bergen fengsel)

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning Utviklingsseksjonen

seniorrådgiver Nils Leyell Finstad,
tilbake fra permisjon (Bredtveit fengsel)
førstekonsulent Hy Khang van Huynh
Heidi Bottolf, tilbake fra permisjon
(internasjonalt samarbeid).

Minneord Fengselsleder Knut Nilsen, Gjøvik fengsel

Vi var mange som visste at Knut Nilsen var alvorlig syk. Likevel kom meldingen om hans død den 8. juli som et uvirkelig sjokk. Han var på aktiv sykemelding og mange av oss hadde besøkt han på sykehuset bare få dager før han døde. Familien og kriminalomsorgen var to hovedpillarer i hans liv. Alle som kjente Knut vil forstå betydningen når jeg sier at Knut var fengselsmann i ordets beste forstand. Han begynte i etaten allerede i 1972 og ble der, bare avbrutt av noen års permisjon for å gjøre FN-tjeneste i Libanon. Frem til 1986 var han ansatt ved Ullersmo fengsel som fengselsbetjent og deretter som fengselsførstebetjent. Fra 1980-90 var han ved Oslo fengsel som fengselsførstebetjent og senere som inspektør. Fra 1990-02 var han sikkerhetsinspektør i daværende Østre fengselsdistrikt og fortsatte i samme stilling i region nordøst. Fra 1.11.02 var han tilsatt som fengselsleder ved Gjøvik fengsel.

Fra alle de stedene hvor Knut har arbeidet, er det gode tilbakemeldinger. Jeg velger å trekke frem noen av de utsagn som kolleger har kommet med:
Ambisiøs og opptatt av å utvikle både seg selv og etaten
Ansvarsbevisst og pliktoppfyllende
Han trengte ikke bruke store ord, men var bestemt og tydelig med et glimt i øyet
Stor faglig integritet
Han var til å stole på, han var med på laget og ga alltid støtte til kolleger i vanskelige situasjoner. Han var lojal og forventet lojalitet.
Så muligheter og det positive i vanskelige situasjoner
– god til å finne løsninger
Meget dyktig og operativ i krisesituasjoner
Godt likt også av innsatte fordi han tok alle mennesker på alvor,
var korrekt og alle fikk svar
Han var en aktiv og ikke minst engasjert deltaker i fengselsidretten (les fotball)

Som leder av Gjøvik fengsel hadde Knut klare meninger om hvordan han ville drive og utvikle fengselet. Med de knappe ressursene som sto til rådighet, så han det som nødvendig å lykkes som miljøbygger i forhold til ansattes arbeidsmiljø og til innsattes miljø – og å lykkes som relasjonsbygger, også utenfor etaten, i forhold til politi og andre i straffesakskjeden og til våre forvaltningssamarbeidspartnere. Og Knuts innsats ga gode resultater.

Gjøvik fremstår som et godt drevet fengsel innenfor de muligheter som bygningsmasse og ressursrammer ga. Arbeidsmiljøet var godt. En nylig gjennomført arbeidsmiljøundersøkelse bekreftet også dette, noe Knut var særlig fornøyd med. Miljøet på Gjøvik har ikke minst vist sin styrke i hvordan de følelsesmessig har bearbeidet og praktisk har håndtert Knuts bortgang. Også innsatte og deres følelser er tatt hånd om. Knut har uten tvil fått til et bærekraftig fundament for videre drift og utvikling av Gjøvik fengsel.

Knuts bortgang er et savn og et tap for kriminalomsorgen. På vegne av kriminalomsorgen og Region nordøst vil jeg uttrykke stor takk for det Knut Nilsen har vært for kriminalomsorgen og for oss som har fått lov til å arbeide sammen med han.

Alf J. Raaum
direktør Kriminalomsorgen region nordøst

Nye uniformsdistinksjoner og brystmerke

KSF har igjen purret PDMT som lover i løpet av september å oversende prototypen til de nye distinksjonene for fengselsleder og assisterende fengselsleder. Etter samtaler og orienteringer ble prototyp bestilt i juni for snarest mulig levering for deretter å bli vurdert i samarbeid med Uniformsutvalget. Dette ble etaten, organisasjonene og Uniformsutvalget orientert om i brev fra KSF 7. juli. Som det fremgår av drøftingsmøte med tjenestemannsorganisasjonene i kriminalomsorgen 21. april, skal det nye merket for fengselsleder ha sort skulderhylse med tre gule stjerner og langsgående gule kantstriper på hver side av hylsen, mens assisterende fengselsleder ha sort hylse med to gule stjerner og langsgående gule kantstriper på hver side av hylsen. KSF vil umiddelbart etter mottakelse av prototyp ta kontakt med Uniformsutvalget.

PDMT har ennå ikke mottatt prototyp på brystmerket med teksten "FENGSEL" fra sin underleverandør, men søker å få fortgang i saken. Det praktiske rundt innføring av brystmerket vil bli diskutert med Uniformsutvalget for å sikre en praktisk og effektiv prosess og et godt og enhetlig resultat for uniformsbrukerne. KSF beklager at saken har tatt uventet lang tid. [O](#)

Internasjonalt seminar på Lillehammer

Tekst: seniorrådgiver Erik Såheim, KSF, foto: rådgiver Endre Pedersen, Region nordøst

Det vil være vel kjent for de fleste av Aktuelt lesere at norsk kriminalomsorg i flere år har hatt et forholdsvis omfattende samarbeid med russiske kollegaer. Samarbeidet finner sted innen rammen av Europarådets arbeid med fengselsreformer i Russland. Som et bidrag til dette arbeidet inviterte Justisdepartementet i dagene 21. - 22. september til et internasjonalt fagseminar på Lillehammer. Hovedtema for seminaret var personalopplæring i kriminalomsorgen.

Seminaret samlet inn på 50 internasjonale og nasjonale deltagere. Fra Russland kom en delegasjon på ni sentrale og regionale ledere. Salikh Shamsunov, som er nestleder for den føderale russiske fengselstjeneste, var delegasjonsleder. Europarådet var representert ved Margareth Killerby, som er leder for "kriminalitetsavdelingen". Fra norsk side deltok regiondirektørene og de fleste "praktikere" som bidrar til vårt samarbeid med Russland.

Statssekretær Anne Rygh Pedersen holdt innledningsforedraget. Hun signaliserte at en fra norsk side vil legge økt vekt på et faglig samarbeid knyttet til kvinner i fengsel og andre særlig utsatte grupper. Videre viste hun til at vi fra norsk side er opptatt av å øke kontakten mellom fengsel og samfunn. Hun berømmet også det arbeid som frivillige organisasjoner gjør i norske fengsler.

Programmet for seminaret var konsentrert og inneholdt mer enn tyve faglige bidrag.

Første dag var i hovedsak viet til presentasjon og drøfting av nasjonale utdanningsmodeller. Kristin Bølgren Bronebakk presenterte noen av de

norske erfaringer og perspektiver. Siste dag ble viet mer spesifikke tiltak. Fra norsk side ble det gitt plass for orienteringer om arbeidet med varetektsmanualen og kvinnesoningsprogrammet, VINN. Foreningen for Fangers Pårørende og Norges Røde Kors orienterte også om sitt arbeid.

Det var lagt inn et kulturelt program i seminaret i form av omvisning på Maihaugen.

Den avsluttende middag fant også sted på Maihaugen.

Samarbeidet med russisk fengselsvesen ble innledet i 1998. Det er neppe noe annet land som i dag har så gode kontakter med russisk

Ekspedisjonssjef Kristin Bølgren Bronebakk og nestleder for den føderale russiske fengselstjeneste, Salikh Shamsunov.

fengselsvesen som Norge. Det hersker liten tvil om at seminaret har bidratt til ytterligere å styrke våre gode forbindelser. Den russiske delegasjon var svært godt fornøyd med seminaret og oppholdet for øvrig i Norge. Arrangørene har også mottatt positive tilbakemeldinger fra en rekke andre deltakere.

Å arrangere slike seminar er både arbeidskrevende og forholdsvis kostbart og vil derfor ikke bli noen årlig foreteelse. Det er imidlertid arrangørens håp at seminaret også har fungert som en fortjent vitamininnspøytning for de norske deltakere. ○

Besøk på Maihaugen.

Innsette og utdanning i norske fengsel

Sju prosent av innsette har ikkje fullført grunnskole. 83,7 prosent av innsette under 25 år har ikkje fullført vidaregåande opplæring, og dess yngre innsette er, dess meir sannsynleg er det at dei ikkje har fullført vidaregåande opplæring eller høgare utdanning. Dette kjem fram i ein ny rapport frå Fylkesmannen i Hordaland. Undersøkinga, som er ei kartlegging av skolebakgrunn, utdanningsønske og kor mange som har rett til opplæring, omfattar innsette over 18 år i alle norske fengsel og er den første i ein serie av tre rapportar om innsette og utdanning i norske fengsel.

I rapporten Innsette i norske fengsel: Utdanning, utdanningsønske og rett til opplæring går det fram at 25,8 prosent ikkje tar vidaregåande opplæring i fengsel, men har rett til dette. Det er sju prosent som oppgir at dei har inga utdanning. Desse har då ein rett til grunnskoleopplæring og seinare ein rett til vidaregåande opplæring. Ser vi på dei fengsla som i dag ikkje har skole, viser kartlegginga at 29,4 prosent har ein rett til opplæring.

Undersøkinga viser vidare at dei innsette ønskjer utdanning i fengsel. Nesten seksti prosent av innsette i fengsel med skole og over førti prosent av innsette i fengsel utan skole har minst eitt utdanningsønske. Yrkesfagleg opplæring står øverst på ønskelista. Av dei som ønskjer seg vidaregåande opplæring, er det to tredelar som vil ha yrkesfagleg studieretning. Det er berre ein firdel som seier dei vil ha allmenne, økonomiske og administrative fag.

Kartlegginga er gjennomført av fagsjef Ole-Johan Eikeland (Eikeland forskning og undervisning), professor Terje Manger (Universitetet i Bergen) og førsteamanuensis Åge Diseth (Universitetet i Bergen) etter oppdrag frå Fylkesmannen i Hordaland. 2250 innsette svarde på spørjeskjemaet, ein svarprosent på 71,1 av dei som fekk skjemaet 2. - 9. februar 2006.

Nokre funn

38 prosent av innsette i fengsel og 19,5 prosent av innbyggjarane i Noreg har grunnskule som høgaste fullførde utdanningsnivå.

48,1 prosent av innsette og 56,5 prosent av innbyggjarane i Noreg har treårig vidaregåande opplæring som høgaste fullførde utdanningsnivå. 13,9 prosent av innsette og 24 prosent av innbyggjarane i Noreg har fag eller grad på universitets- eller høgskule som høgaste fullførde utdanningsnivå.

7,2 prosent av innsette har ikkje fullført grunnskule (folkeskule, ungdomsskule eller tilsvarande).

83,7 prosent av innsette under 25 år har ikkje fullført treårig vidaregåande opplæring.

15,9 prosent av dei innsette har vakse opp i eit anna land enn Noreg, og dei frå andre europeiske land har i større grad enn nordmenn fullført treårig vidaregåande opplæring.

Utdanningsnivået hos innsette i fengsel utan skule er høgare enn hos innsette i fengsel med skule. Det er likevel 59,1 prosent av dei innsette i fengsel utan skule som ikkje har fullført treårig vidaregåande opplæring. 54,3 prosent av dei innsette har minst eitt utdanningsønske.

Kjønnskilnadene er små.

Dess yngre dei innsette er, dess fleire av dei har ønske om meir utdanning. 27,2 prosent av innsette rapporterer at dei har 'litt' og 10 prosent at dei har 'mykje' lese- eller skrivevanskar.

Dess eldre dei innsette er, dess lågare prosentdel er det som seier at dei har lese- eller skrivevanskar.

35,7 prosent av innsette rapporterer at dei har 'litt' og 12,3 prosent at dei har 'mykje' rekne- eller matematikkvanskar. Det er ingen kjønnskilnader. ○

Norsk kriminologi 50 år.

Instituttet het opprinnelig Institutt for kriminologi og strafferett og fikk professor i strafferett, Johs. Andenæs, som sin første bestyrer. Før opprettelsen hadde den kriminologiske forskningen en nokså spredt og tilfeldig karakter. Den ble gjerne stort sett utført av leger og jurister på fritiden, ifølge forordet i boken som er utgitt med utgangspunkt i innleggene på fagkonferansen 22. januar 2005. Redaktør for boken er Liv Finstad. Som en smakebit følger en kort presentasjon av to av innleggene i boken. Blant øvrige 19 bidragsytere kan nevnes Nils Christie, Liv Finstad, Kjersti Ericsson, Bente Roli, Ragnar Hauge og Thomas Mathiesen.

Kriminalitet og makt

Blant mange interessante innleggene kan nevnes "kriminalitetsbegrepet og makt" av Cecilie Høigård.

Hun minnes innledningsvis den definisjon på kriminalitet som hun lærte ved instituttet i på slutten av sekstitallet: "Kriminalitet er en handling belagt med straff". 35 år senere fremhever hun at det viktigste hun har forstått er at "Kriminalitet er handlinger som straffes". Fordi begreper er mettet med teori, problemstillinger og metodiske anvisninger, mener hun at hvordan kriminalitet avgrenses må være sentralt. Og utdyper definisjonen til "kriminalitet blir en ting eller egenskaper ved et utvalg handlinger spesielle mennesker, nemlig de kriminelle, begår". Hun reflekterer rundt samfunnsstruktur og individ og rundt makt og mening – en type etnografisk innfallsvinkel, beskriver hun det som.

Farlig eller fattig? Om straffedes levekår

Det statiske registermaterialet for alle straffet for forbrytelse i 1999 er utgangspunktet for hovedfagsoppgaven til Lotte Rustad Thorsen. 60 % av de straffede i dette materialet er tidligere straffedømt. Hun sammenligner de straffede med resten av befolkningen og finner relativt store forskjeller, særlig når det gjelder velferdsproblemer. Og når hun tar ut straffede kvinner som egen gruppe, finner hun at de har en større opphopning av problemer sammenlignet med de straffede mennene.

Skiller hun mellom de som må sone i fengsel og de som har fått en "mildere dom" finner hun at sistnevnte gruppe har mindre velferdsproblemer enn fengselssonerne. Som hun selv fremhever, dette er en registerundersøkelse og sier ikke noe om årsak, men den bekrefter det mange trodde var tingenes tilstand.

Utgitt av Institutt for kriminologi og rettsossologi, Juridisk fakultet, Universitetet i Oslo, Bokserien nr. 1/2006.

Miljøarbeid i fengsel

Av Heidi Drægebø (red), Doris Bakken, Torbjørn Eriksen, Øyvind Johannesen, Lise Myrland, Erik Riisnes og Lars Øster.

- Miljøarbeid i fengsel forutsetter at det er et fellesskap på avdelingen. Videre hviler miljøarbeid på to gjensidig avhengige grunnpilarer: en tydelig og tilbakevendende struktur og troverdige relasjoner. Disse pilarene skaper en forutsigbarhet og en ivaretagende atmosfære som er nødvendig for at fengselet skal kunne legge til rette for utvikling og endring hos den enkelte. Dette fremhever arbeidsgruppen som ble nedsatt i april 2005 for å utvikle standarder for miljøarbeidet i fengsel foruten å lage læremateriell. Bak oppdraget sto KSF som fikk rapporten overlevert i desember 2005.

Gruppen foreslår å se miljøarbeid som en overordnet helhet hvor programvirksomhet, kontaktbetjentordning og andre rehabiliterende tiltak inngår.

Utgitt i serien Rapport, KRUS 2/2006, 60 sider

Håndbok i studiegrupper om vold

Av Per Isdal i samarbeid med Baar Bias Damman, Kjersti Bergerud og Halvor Killingstad.

Boken tar utgangspunkt Håndbok for samtalegrupper for voldsdømte (Isdal & Damman 2003) og er en videreføring av metodikken fra denne boken. Hensikten er at tilsatte i kriminalomsorgen som har drevet samtalegrupper etter ATV-modellen og har gjennomgått spesialutdanning for samtalegruppeledere, kan sette i gang en studiegruppe i vold.

Hovedideen bak både samtalegruppen og studiegruppen er samtale mot vold. Dette bygger på en forståelse av at det å kunne uttrykke tanker og følelser med ord er det viktigste alternativet til vold. Via studiegruppen skal

deltakerne gjennom en strukturert prosess for å få større forståelse av vold – både vold som samfunnsfenomen og volden i eget liv. Studiegruppen retter seg ikke direkte mot endring av atferd, men mer mot forhold som forfatterne tror kan påvirke voldelig atferd. Utgangspunktet er troen på at alle mennesker kan forandre seg dersom de har kunnskaper, ferdigheter og motivasjon som er nødvendig for å kunne foreta valg.

Bokens forfatter uttrykker stor tro på at både legfolk uten profesjonell utdanning i klinisk arbeid og fagfolk som psykologer og psykiatere kan bruke samtalegrupper og studiegrupper som metode. Han er gjennom de mer enn ti årene han har arbeidet i kriminalomsorgen gang på gang blitt imponert av talentene han har veiledet og kurset. Samtidig understreker han at det å arbeide med et tema som vold innenfor rammene av et så spesielt system som kriminalomsorgen, er både krevende, utfordrende, og mange ganger vanskelig. Det er derfor et absolutt krav at de som skal lede studiegrupper følger jevnlig veiledning hos psykolog eller psykiater eller annen egnet og godkjent fagperson, fremhevet Isdal.

Utgitt i serien Håndbøker, KRUS 1/2006, 187 sider

Rusmiddelkunnskap for tilsatte i kriminalomsorgen

Av Janne Helgesen (red), Ellen Ekhaugen, Terje Fredwall, Ole Johan Heir, Svein Pettersen, Espen Salvesen og Tore Råen.

Håndboken gir en innføring i rusmiddelkunnskap og kontrollarbeid og er supplert med tilhørende undervisningsopplegg. Målet er å gjøre tilsatte bedre i stand til å ivareta innsatte og domfelte med rusproblemer og å drive narkotikakontroll på best mulig måte. I tillegg har etaten mulighet for andre kurs og påvirkningsprogrammer i regi av KRUS som gir mer utfyllende kunnskap om arbeid med mennesker som bruker rusmidler.

Omlag 60 % av alle innsatte oppgir å ha et rusmiddelproblem og rusmidler er ofte direkte eller indirekte en årsak til mye av den kriminalitet som begås. Rusmiddelmisbruk kan dessuten gi fysiske og psykiske problemer/skader.

Håndboken gir først et historisk tilbakeblikk, ser så på dagens situasjon for den tar for seg lover og retningslinjer, etiske problemstillinger, motivasjonsarbeid og rehabilitering. Det gis også en grunnleggende orientering om rusmidler og om kontroll og tester innen kriminalomsorgen.

Utgitt i serien Håndbøker, KRUS 2/2006, 180 sider, illustrert

Ny samarbeidsavtale

Arbeids- og velferdsetaten og kriminalomsorgen har inngått en ny forpliktende samarbeidsavtale på sentralt nivå. Avtalen bygger på den tidligere samarbeidsavtalen mellom Aetat Arbeidsdirektoratet og Kriminalomsorgens sentrale forvaltning. Avtalen ble undertegnet 11. september i forbindelse med en samarbeidskonferanse mellom kriminalomsorgen og Arbeids- og velferdsetaten.

Avtalen er undertegnet av ekspedisjonssjef Kristin Bølgen Bronebakk, Kriminalomsorgsavdelingen i Justisdepartementet og direktør for Arbeids- og velferdsdirektoratet, Tor Saglie.

NAV-reformen ble vedtatt i Stortinget våren 2005. Første juli i år ble trygdeetaten og Aetat slått sammen til en etat. Den nye statsetaten heter Arbeids- og velferdsetaten. Sosialtjenesten beholder ansvaret for sine oppgaver etter lov om sosiale tjenester. Det skal etableres et arbeids- og velferds kontor

(NAV-kontor) i hver kommune. De lokale kontorene er et partnerskap mellom kommune og ny statsetat med et samordnet tjenestetilbud, og skal baseres på forpliktende samarbeid nedfelt i lokale samarbeidsavtaler. Det skal etableres pilotkontorer i 25 kommuner i løpet av oktober 2006 og samtlige kommuner skal ha etablert felles NAV-kontor med statsetaten innen 2010. Til sammen utgjør arbeids- og velferdsetaten og den kommunale delen av NAV-kontorene den nye arbeids- og velferdsforvaltningen.

Formål med NAV-reformen

- Få flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad
- Forenkle for brukerne og tilpasse til brukernes behov
- Få en helhetlig og effektiv arbeids- og velferdsforvaltning

NAV og kriminalomsorgen

NAV-reformen skal styrke samordningen, legge mer vekt på brukermedvirkning som vil bety at innsatte og domfelte i større grad skal involveres når tiltak skal iverksettes. Faste møtepunkter mellom regionene i kriminalomsorgen og fylkesleddet i NAV vil bli viktig i tiden fremover. Regionene må utforme ønsker og tydeliggjøre de særegne behovene innsatte og domfelte har når NAV-kontorene blir utformet. Neste fase blir å etablere lokale avtaler etter behov og ønsker fra de lokale NAV-kontorene, fengslene og friomsorgskontorene. Det eksisterende samarbeidet lokalt fortsetter som før til de nye NAV-kontorene er på plass.

Fengslene må legge forholdene til rette for at innsatte skal få kontakt med NAV Arbeid. For å styrke innsatsen overfor innsatte har NAV Arbeid opprettet en rekke fengselskonsulenter som gir informasjon og veiledning i overgangsfasen mellom straffegjennomføring og jobb. Konsulentene formidler også kontakt med andre deler av NAV Arbeids tjenestetilbud.

Bakgrunn

Kriminalomsorgen og daværende Aetat inngikk 14. mars 2002 en samarbeidsavtale med formål å gi innsatte den hjelp og veiledning de trenger for å skaffe seg arbeid etter løslatelse. Avtalen innebærer blant annet at tidligere Aetat lokal (nå NAV Arbeid) har egne kontaktpersoner til hvert fengsel og til enkelte friomsorgskontor. [O](#)

Arbeidstilsynets tilsyn med kriminalomsorgen

Arbeidstilsynet gjennomførte i perioden februar til juni i år tilsyn i fengsler og friomsorgskontor i fire av kriminalomsorgens regioner. Tilsynet har nylig sendt ut varsel om pålegg til disse regionene slik at disse kan kommentere fremstillingen og påleggene. Kriminalomsorgens sentrale forvaltning mottar deretter rapporten fra Arbeidstilsynet i slutten av oktober.

Planleggingen av tilsynet har foregått siden 2005 med Kriminalomsorgens sentrale arbeidsmiljøutvalg (SAK) som referansegruppe. Det er i utvalgte fengsler og friomsorgskontorer i Regionene Sør, Øst, Nordøst og Nord tilsynene har vært gjennomført.

Trygg kriminalomsorg

Satsningen kalles "Trygg kriminalomsorg" og har som mål å sikre at kriminalomsorgen organiserer arbeidet slik at innsatte ikke utsettes for helseskadelige fysiske eller psykiske belastninger, og at det drives et systematisk HMS-arbeid med gjennomføring av forebyggende tiltak.

Videre saksgang

- KSF vil følge opp Arbeidstilsynets funn, og vi ønsker et tett samarbeid med regionene, tjenestemannsorganisasjonene og vernetjenesten om oppfølgingen. KSF har derfor berammet et møte i det Sentrale arbeidsmiljøutvalget i kriminalomsorgen (SAK) 30. oktober. Det er lederne i tjenestemannsorganisasjonene NFF og KY, hovedverneombudet i

kriminalomsorgen, en regiondirektør, og to ledere i KSF er medlemmer i SAK. I dette møtet vil Arbeidstilsynet legge fram sin rapport til KSF. SAK vil så diskutere oppfølgingen, sier avdelingsdirektør Unni Gunnes i KSF. [O](#)

Resultatindikatorer for tildelingsbrevet til regionene i 2007

Forslag fra arbeidsgruppe

Av rådgiver Arnfrid Arthur, KSF

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning nedsatte våren 2006 en arbeidsgruppe som skulle utarbeide forslag til resultatindikatorer for regionene med utgangspunkt i eksisterende målstruktur. Arbeidsgruppen skulle både vurdere hvilke av dagens resultatindikatorer som kunne beholdes og foreslå nye resultatindikatorer, særlig når det gjelder kvalitet i kriminalomsorgens arbeid og indikatorer for det administrative feltet.

Arbeidsgruppen besto av Stein Nilsen (Region nordøst), Rita Kilvær (Region sør), Jan Erik Fauske (Region vest), Kristin Tandberg (Region øst), Arne Kvernvik Nilsen (KSF) (frem til 1. juli), Vigdis Endal (KSF) (fra 1. juli) og Arnfrid Arthur (KSF). I tillegg har arbeidsgruppen fått bistand fra Egil Smestad (Steria AS). Den Arbeidsgruppen startet arbeidet 18. mai og avsluttet det 15. september. Den inviterte regionene, tjenestemannsorganisasjonene og hovedverneombudet til å komme med innspill og forslag.

Arbeidsgruppen foreslår en overordnet struktur på styringssystemet ved å gruppere resultatindikatorer i fire perspektiver, se figuren:

Arbeidsgruppen har foreslått tre til syv resultatindikatorer under hvert perspektiv og til sammen 18 indikatorer som et minimum. I tillegg beskrives indikatorer som kan være aktuelle ut i fra en vurdering av ønsket antall indikatorer, prioritering av sentrale områder i styringen m.v. Forslaget på 18 indikatorer innebærer en viss økning i ressursbehovet knyttet til rapporteringen i forhold til dagens situasjon, fordi det i noe større grad er benyttet samleindikatorer med flere elementer.

Kapasitet og straffegjennomføring

Indikatorer som foreslås innført/beholdt

- Soningskø – regional fordeling
- Soningskø – samfunnsstraffdommer
- Straffegjennomføring
- Prøveløslatelser fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå
- Innkalling direkte til åpent fengsel

Aktuelle tilleggsindikatorer:

- Overføringer
- Styring av kø

Tiltak og tilbud

Indikatorer som foreslås innført/beholdt:

- Aktivisering i skole, arbeidsdrift og program
- Unngå passivitet
- Differensiert innhold i samfunnsstraffen
- Spørreundersøkelser kontaktbetjentarbeidet
- Fremtidsplaner
- Lovbrytere under 23 år
- Oppfølging av kriminalomsorgens sentrale strategier.

Aktuelle tilleggsindikatorer:

- Opplæring i samtalemetodikk
- Nye individuelle planer
- Brukerundersøkelse om forvaltnings-samarbeid

Kontrolltiltak

Indikatorer som foreslås innført/beholdt

- Inspeksjoner
- Øvelser med brannvesen og politi
- Deltakelse i sikkerhetsøvelser (SIK)

Aktuelle tilleggsindikatorer

- Saksbehandling

Kompetanse og personalressurser

Indikatorer som foreslås innført/beholdt

- Oppfølging av kontaktbetjentarbeidet
- Kvinner i lederstillinger
- Gjennomføring av bemanningsanalyse.

Aktuelle tilleggsindikatorer

- Kompetanseutvikling
- Oppfølging av lederutviklingsprogram (LUP)
- Gjennomføring av årlige medarbeider undersøkelser.

Indikatorer i årets tildelingsbrev som ikke foreslås videreført

- Antall rømninger
- Antall enheter som skal ha innført Sikkerhet i kriminalomsorgen i 2006
- Antall gjennomførte sikkerhetsinspeksjoner basert på internt planverk (inngår i inspeksjoner)
- Antall gjennomførte inspeksjoner (tema) basert på internt planverk (inngår i inspeksjoner)
- Overføring fra politiarrest til fengsel
- Evaluering av forvaltningssamarbeidet
- Andel av domfelte/innsatte med kontaktbetjent i hht rundskriv.
- Framtidsplaner – fengsel (inngår i fremtidsplaner)
- Framtidsplaner – friomsorgskontorene (inngår i fremtidsplaner)
- Programvirksomhet
- Antall døgn med § 12-soning (inngår i straffegjennomføring)
- Reduksjon i sykefraværet
- Avvik fra planlagt vedlikeholdsaktivitet ○

Kontrolltiltak

- Inspeksjoner
- Øvelser med brannvesen og politi
- Deltakelse i SIK øvelser

Kapasitet og straffegjennomføring

- Soningskø – regional fordeling
- Soningskø – samfunnsstraffdommer
- Straffegjennomføring
- Prøveløslatelser fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå
- Innkalling direkte til åpent fengsel

Tiltak og tilbud

- Ungå passivitet
- Aktivisering i skole, arbeid og program
- Differensiert innhold samfunnsstraff
- Spørreundersøkelse kontaktbetjent
- Fremtidsplaner
- Lovbrytere under 23 år
- Oppfølging av sentrale strategier

Kompetanse og personalressurser

- Oppfølging av kontaktbetjenter
- Kvinner i lederstillinger
- Gjennomføring av bemanningsanalyse

Boligprosjektet i Oslo kommune

Tekst og foto: Grethe R. Fodstad, KSF

- "Fra fengsel til egen bolig" er et prosjekt i Oslo kommune ved Helse- og velferdsetaten. Prosjektet er finansiert av Husbanken og Sosial- og helsedirektoratet. Målet er å redusere antall innsatte uten bolig ved løslatelse. Dette skjer ved økt bolig- og sosialfaglig satsing både inne i fengslene og i samarbeid med bydelene, forteller prosjektleder Jonina Hermannsdottir.

Prosjektet har definert tre målsettinger:

- 1 Utvikle samarbeidsrutiner for direkte overgang fra fengsel til bolig.
- 2 Bygge opp kunnskap og kompetanse hos ansatte i fengslene i forhold til boliganskaffelse ved løslatelse.
- 3 Produsere og implementere Boligmappen i fengsler og andre institusjoner.

Prosjektet samarbeider tett med Oslo fengsel.

Foruten den heltidsansatte i prosjektlederen, Jonina Hermannsdottir, er det to prosjektmedarbeidere på halvtid i prosjektet, derav en boligveileder i Oslo fengsel. Boligveilederens rolle er å bistå kontaktbetjentene og øke deres kunnskap og kompetanse slik at de kan gi bedre bistand til den enkelte innsatte i forhold til boliganskaffelse ved løslatelse. Et viktig verktøy for de ansatte i fengslene er boligmappen, en perm som skal brukes som et oppslagsverk om boligordninger i Oslo, hvem man skal ta kontakt med og annen praktisk informasjon.

Oslo kommunes brosjyre: "Trenger du bolig? Informasjon til deg som sitter i fengsel", gir også nyttig avklaringer til innsatte, - og den minner at man bør be om hjelp i tide, gjerne seks måneder før løslatelse. Brosjyren finnes på totalt fem språk.

Se mer om prosjektet på www.hev.oslo.kommune.no. Her finnes også boligmappen i PDF-format. ○

Prosjektleder Jonina Hermannsdottir overleverer boligmappen til fengselsdirektør Are Høj Dahl, Oslo fengsel.

FAKTA:

Avtale om bosetting ved løslatelse

I september 2005 ble det inngått en avtale mellom Justisdepartementet og Kommunenes sentralforbund om bosetting ved løslatelse. Avtalen forplikter justisdepartementet og KS til å legge til rette for lokalt samarbeid for bosetting av løslatte fra fengsel. Som et vedlegg til avtalen fulgte en mønsteravtale som på frivillig basis kan inngås mellom fengsel og kommune.

Alle regionene i kriminalomsorgen har igangsatt arbeidet med å implementere boligavtalen. Regionene legger vekt på informasjonsarbeid både overfor egne enheter og aktuelle kommuner. Det legges vekt på at kriminalomsorgen skal være en positiv samarbeidspartner for kommunene og på å tilpasse samarbeidet til lokale forhold og eksisterende samarbeid. Det for tiden ganske stor variasjon i hvor langt regionene er kommet i dette arbeidet, men en rekke avtaler mellom fengsler og kommuner er under arbeid. I tillegg samarbeider regionene med Husbanken, både om enkeltprosjekter og gjennom Husbankens regionale fora.

Bedre innhold i soningen

Justisdepartementet svarer på kritikken fra Europarådets torturovervåkningskomité (CPT) etter komiteens besøk i Norge i 2005.

- Norske myndigheter tar komiteens kritikk svært alvorlig. Regjeringen er opptatt av å styrke innholdet i soningen. Vi sørger nå for at svar tiltakene følges opp i praksis, sier justisminister Knut Storberget.

CPT har en del kritiske merknader til forholdene i Norge, og til institusjonene som med-

lemmer av komiteen har besøkt. Norske myndigheter har nå besvart alle anbefalinger, kommentarer og forespørsler om informasjon som CPT gir i rapporten.

For å skaffe flere innsatte ved Trondheim fengsel et godt individuelt tilpasset soningstilbud, organiseres nå arbeidet med soningsinnholdet på en bedre måte. Ved Ringerike fengsel er det allerede ansatt fire nye betjenter og to miljøterapeuter, og man har i tillegg konkrete planer om flere aktivitetsgrupper, bedre bibliotekfasiliteter og utvidelse av luftgården tilknyttet

høyrisikoavdelingen. Justisdepartementet er godt i gang med å utarbeide et mer presist regelverk for Politiets Utlendingsenhets internt på Trandum. Innspillene fra CPT blir behandlet grundig i dette arbeidet.

Komiteen utøver en viktig kontroll- og overvåkningsfunksjon. Alle land som har tiltrådt Den europeiske konvensjon for forebyggelse av tortur, umenneskelig og nedverdiggende behandling eller straff av 26. november 1987, blir rutinemessig besøkt av komiteen. ○

Vardeteateret – for noen et arbeidsprosjekt i løslatelsesfasen

Hjelp, jeg er fri

Tekst: Grethe R. Fodstad, KSF

“Hjelp jeg er fri” er en forestilling som før sommeren blant annet ble vist i Oslo fengsel. Vi møter blant andre Karl som vi ble kjent med i “Karl den sarte sjel”, teaterforestillingen om forvaring sett fra den dømtes side skrevet og spilt av innsatte på Ila fengsel, forvarings- og sikringsanstalt for to år siden – og som Vardeteateret sto bak.

Stykket er en såkalt teaterdokumenter, en teateroppsetning utviklet innen et arbeidstreningsprosjekt for en gruppe som ble tatt opp i Vardeteateret da de ble løslatt. - For de som opptas i prosjektet er dette et arbeidstilbud, det vil si Vardeteateret er arbeidsgiver for dem, forteller prosjektleder eller hovedinstruktør og dramaturg Jo Sjønberg. Å komme med innspill, drole med ideer, skrive tekst, utvikle en forestilling, spille rollene og svare på publikums spørsmål etter forestillingene er en del av metodene som brukes, eller som det heter i programmet: “Metodisk bygger vi nedenfra og opp, fra innhold til form, for å bli et vi.” Alt til hjelp i egenutviklingen for deltakerne.

- Hvorfor mislykkes mange med å holde seg kriminalitetsfri etter løs-

latelse? Hva gjør frihetsberøvelse og isolasjon med et menneske? Hvor lang tid trenger et menneske som har vært 10-15 år i nedoverbakke på å komme seg opp igjen? Slik spørres det i teaterprogrammet.

- Prosjektet skal bidra til å bygge bro fra fengsel til frihet. Handlingen viser fristelsene, problemene og mulighetene som møter den løslatte utenfor fengselet. Denne første prosjektgruppen utenfor fengsel avsluttes 15. august. Neste gruppe begynner i oktober, orienterer Skjønberg. - Foruten Justisdepartementet støttes prosjektet av Kirkens Bymisjon, Røde Kors og aetat, forteller han. Han tar seg god tid, men vår samtale foregår i pausen og han må etter hvert gjøre seg klar til å være sufflør i neste akt. Han inviterer meg i stedet ned til Rådhusgaten 19 i Oslo hvor Vardeteateret holder til, slik at jeg kan se og høre mer om virksomheten. Jeg går raskt tilbake til plassen min blant de innsatte som har sittet og fulgt intenst med, bare et par stykker har trukket seg unna før annen akt, mens flere har satt seg nærmere skuespillerne som spiller på gulvet midt i festsalen, ikke oppe på scenen. Vi som er “tilskuere”, sitter tett rundt de som spiller, nesten som en del av det som foregår. Det er en krevende og sterk teaterform for alle. ○

Straff i institusjon

Enkelte innsatte har behov for behandling, botrening eller arbeidstreningsprosjekt som ikke kan gis i et fengsel. Straffegjennomføringsloven § 12 åpner derfor adgang for at disse i enkelte tilfeller kan gjennomføre straffen i en institusjon som ikke hører inn under kriminalomsorgen. Dette gjelder særlig personer med rusmiddelproblemer.

Smalere, men bedre

I en nylig utgitt rapport fra KRUS evalueres § 12-ordningen etter innføringen av straffegjennomføringsloven og rusreformen. Gerhard Ploeg har intervjuet representanter fra både kriminalomsorgen og institusjonene. Han fremhever at rusreformen har hatt en langt større påvirkning på § 12-virksomheten enn endringene som ble gjort i straffegjennomføringsloven fra 2002. Rusproblematikken har blitt mer vektlagt enn før, og det samme gjelder økonomiens rolle i avgjørelsesprosessen:

- Behandling i disse institusjonene blir ikke lenger betalt av kriminalomsorgen siden helseregionene tar seg av det. Samtidig har det

oppstått ventelister som hindrer en straffegjennomføring i institusjon innen det tidsrommet som de fleste dommene skaffer.

Overføring til andre typer institusjoner er av økonomiske grunner blitt mindre tiltrekkende for kriminalomsorgen, og synes å ha gått ned generelt sett. Sett på denne måten har utviklingen de siste årene skapt en praksis som er blitt kvalitativt bedre, men smalere, heter det i rapporten Straff i institusjon.

Viktig rusreform

Ploeg understreker videre at rusreformen har sørget for økt kvalitet i de vurderingene som omhandler rusproblematikk. Samtidig er tilgangen til behandlingsinstitusjoner som ligger under helseregionene økonomisk sett, blitt enklere for § 12-søkere.

- Generelt sett er fengslene og store institusjoner fornøyd med hvordan § 12 fungerer etter endringene i straffegjennomføringsloven og etter rusreformen. Mindre institusjoner og de som ikke ligger under et helseforetak har fått det tøffere. Brukere har noe kritikk

på detaljnivå, men er stort sett svært fornøyd med oppholdet i institusjon, skriver Gerhard Ploeg.

Ploeg, Gerhard. Straff i institusjon. En evaluering av § 12-ordningen etter innføring av straffegjennomføringsloven og rusreformen. Rapport nr 3. Oslo: KRUS, 2006 ○

FAKTA: § 12

STRAFFEGJENNOMFØRINGSLOVEN § 12: GJENNOMFØRING AV STRAFF I INSTITUSJON:

Straffen kan i særlige tilfeller helt eller delvis gjennomføres ved heldøgnsopphold i institusjon dersom oppholdet er nødvendig for å bedre domfeltes evne til å fungere sosialt og lovlydig, eller andre tungtveiende grunner taler for det. Den domfelte skal kunne holdes tilbake mot sin vilje og hentes tilbake ved unnvikelse, om nødvendig med tvang og med bistand fra offentlig myndighet. Kriminalomsorgen skal ikke beslutte slik gjennomføring hvis sikkerhetsmessige grunner taler mot det eller det er grunn til å anta at domfelte vil unndra seg gjennomføringen.

Endring i straffeprosessloven:

Innsettelse i fengsel av personer som er pågrepet av politiet

Ved lov av 28. juni 2002 nr.55 ble blant annet straffeprosessloven § 183 endret slik at politiet fikk mulighet til å holde pågrepne personer i arrest inntil tre dager før politiet må fremstille vedkommende for retten til varetektsfengsling. Endringen ble satt i kraft fra 1 juli 2006. I den forbindelse er det utarbeidet en ny forskrift om bruk av politiarrest. (forskrift av 30.6.2006 om bruk av politiarrest) For å forhindre at lovendringen medfører at pågrepne personer blir sittende lenger i politiarrest enn de tidligere ville ha gjort som varetektsfengslet, heter det i forskriften § 3-1 Overføring fra politiarrest til fengsel: "Den innsatte skal overføres innen to døgn etter pågripelsen, med mindre det av praktiske grunner ikke er mulig..." Kriminalomsorgens regioner er varslet om endringen i brev av 7. juli 2006 fra KSF.

Konsekvenser for kriminalomsorgen

I utgangspunktet antas det at ovennevnte endring ikke vil ha særlig betydning for fengslens kapasitet. Tidligere kunne pågrepne personer sitte ett døgn i arrest før de måtte fremstilles for varetektsfengsling. Deretter kunne de sitte inntil ett døgn til i arrest, før de etter kriminalomsorgens interne retningslinjer om å motta dem innen 24 timer etter varetektskjennelse, skulle overføres til fengsel.

Endringen i straffeprosessloven og forskriften om bruk av politiarrest får derfor neppe stor praktisk betydning for kriminalomsorgen.

På bakgrunn av sterk politisk vekt på kapasitet og kø er det imidlertid viktig å følge utviklingen nøye på dette området. En av hensiktene bak endringen i straffeprosessloven var blant annet å redusere den totale bruken av varetektsfengsling. Det er derfor sentralt å få etablert rutiner i KOMPIS som ivaretar en god oversikt over omfanget av innsettelser uten varetektskjennelse. Gode registreringsrutiner er også av betydning i forhold til den planlagte evalueringen av lovendringen.

Etter en helhetsvurdering har KSF foreløpig konkludert med at den aktuelle endringen i straffeprosessloven ikke krever noen umiddelbar endring i KOMPIS sine registreringsrutiner. KOMPIS har en egen innsettelseskode for arrest/ varetekt uten kjennelse. Denne type innsatte blir imidlertid tatt med i tellingen i den eksisterende varetektsstatistikken. Det er under utvikling en særskilt rapport for å kunne få oversikt over omfanget av bruk av varetektsfengsling uten kjennelse. KSF ønsker å vinne erfaring med en slik kartlegging av omfanget, før man eventuelt vurderer å opprette en egen innsattekategori i KOMPIS for bruk av "varetekt" uten kjennelse. [O](#)

Rundskriv G-8/2006: Samarbeid mellom kommunehelsetjenesten, spesialisthelsetjenesten, kommunenes sosialtjeneste og kriminalomsorgen overfor innsatte og domfelte rusmiddelavhengige

Det er en sterk sammenheng mellom rusmiddelavhengighet, sykdom og kriminalitet. 60 prosent av de som settes inn i fengsel, har et rusmiddelproblem. Rusmiddelavhengige gjeninnsattes hyppigere enn andre grupper. Innsatte rusmiddelavhengige har en overhyppighet av psykiske og somatiske lidelser, og mange trenger omfattende hjelp og oppfølging. Det er derfor behov for å styrke rehabiliteringstiltakene for denne gruppen.

Formålet med rundskrivet er å:

beskrive og tydeliggjøre ansvar, oppgaver og koordinering mellom kommunene, spesialisthelsetjenesten og kriminalomsorgen. styrke og intensivere samarbeidet, og sikre oppfølging og kontinuitet i tiltakene også etter gjennomført straff. bidra til at de aktuelle tjenester finner fram til gode samarbeidsløsninger og felles planer regionalt og lokalt. - Et styrket samarbeid kan bidra til å motvirke framtidig kriminalitet og bedre livssituasjonen for den enkelte. Samordning og samarbeid mellom berørte tjenester er særlig viktig ved oppstart og avslutning av straffegjennomføringen. Disse overgangene bør planlegges så tidlig som mulig, slik at innsatte og domfelte sikres et sammenhengende og helhetlig tilbud, heter det i rundskrivet.

Aktuelle datoer

Konfliktråd i fengsel

31. oktober til 1. november i Kristiansand.
Arrangør: Arendal fengsel og Konfliktrådet i Agder i samarbeid med Justisdepartementet

... om å stå alene ...

23. til 24. november i Stjørdal
Tema: Kriminalitetsforebygging, forvaltningssamarbeid, Psykiatri, habilitering, Straff-behandling-omsorg
Arrangør: Kriminalomsorgen region nord, KRUS, Norsk forbund for utviklingshemmede, St.Olavs hospital avd. Brøseth og Sentral Fagenhet for tvungen omsorg

Fangetransport

Regjeringen er opptatt av at fangetransport skal utføres med god kvalitet og mest mulig kostnads-effektivt. Prøveprosjektet med privat fangetransport i Telemark, Vestfold og Søndre Buskerud ble avviklet høsten 2006. Tjenesten vil bli videreført av offentlig ansatte i et samarbeid mellom politiet og kriminalomsorgen i den samme regionen. På bakgrunn av erfaringer fra prøveprosjektet tas det sikte på å innføre lignende samarbeid i andre deler av landet.

Kriminalomsorgens nyeste enhet, Bjørgvin fengsel i Region vest. Les mer om dette fengselet og de andre enhetene på www.kriminalomsorgen.no

Samlet presentasjon av alle fengsler og friomsorgskontor

For første gang offentliggjør kriminalomsorgen en samlet presentasjon av virksomheten og soningstilbudet ved norske fengsler og friomsorgskontor.

Av rådgiver Terje Fredwall, KSF

- Vårt håp er at denne enhetsinformasjonen skal bidra til bedre innsikt i straffegjennomføringen i Norge - enten man selv skal inn å sone, har kjente som gjennomfører straff eller er nysgjerrig på det arbeidet kriminalomsorgen gjør, sier ekspedisjonssjef Kristin Bølgren Bronebakk om tilbudet som er lagt ut på kriminalomsorgen.no.

Etterspurt informasjon

Kriminalomsorgen gjennomfører straffereaksjoner mot enkeltindivider og er omfattet av særlig interesse fra pårørende, media, myndigheter og publikum. For å møte disse utfordringene, er det et viktig mål for kriminalomsorgen å vise størst mulig åpenhet innenfor de rammene lovverket setter.

- En åpen, synlig og tilgjengelig kriminalomsorg er viktig for å gjøre den offentlige debatten omkring straffegjennomføringen mest mulig kunnskapsbasert og nyansert. Vi er derfor glade for å kunne presentere denne enhetsinformasjonen, som vi vet har vært

etterspurt av mange, sier Kristin Bølgren Bronebakk.

Ofte stilte spørsmål

Informasjonen tar utgangspunkt i spørsmål som ofte blir stilt til kriminalomsorgen - slik som hva en domfelt kan forvente å møte i løpet av straffegjennomføringen, hvilke besøkstider og besøksregler som gjelder, hva som menes med taushetsplikt, hvordan man finner frem til enheten, hva slags programvirksomhet som drives, eller hvilket skole- og arbeidstilbud de enkelte enhetene har. ○

KRIMINALOMSORGEN

Aktuelt for kriminalomsorgen

Utgiver

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning Postboks 8005 Dep, 0030 Oslo

Ansvarlig

Ekspedisjonssjef Kristin Bølgren Bronebakk

Redaktør

Senior rådgiver
Grethe Rødskog Fodstad
telefon 22 24 55 88 telefaks 22 24 55 90
e-post: grethe-rodskog.fodstad@jd.dep.no via
etatsnettet: Fodstad Grethe (Justisdept)

Kontaktutvalg Kriminalomsorgsavdelingen

seniorrådgiver Erik Såheim, Utviklingsseksjonen
rådgiver Leif Flatby, Administrativ seksjon
rådgiver Maren Vaagan, Juridisk seksjon

Kontaktpersoner regionalt nivå

Frode Isaachsen, Region øst
Bjørn Krogsrud, Region sør
Liv Henly, Region nordøst
Bjørn Lindebø, Region sørvest
Hildur Bøe, Region vest
Synnøve Sørland, Region nord

Bestilling av

abonnement/adresseendring:
forværelset i KOA/KSF
telefaks 22 24 55 90
telefon 22 24 55 81/31

Redaksjonen avsluttet
4. oktober 2006

Manusfrist nr. 4/2006
23. november

Utgivelsesplan 2006
Uke 10, 24, 41, 50

Opplag: 4500

Nr 3/2006, 16. årgang

Forside: Fra Ravneberget fengsel
Foto: Grethe R. Fodstad, KSF